

Wennbergs vänner

En bok om och till
Bengt-Åke Wennberg

Wennbergs vänner

En bok om och till
Bengt-Åke Wennberg
i samband med hans 80-årsdag

Augusti 2016

Wennbergs vänner

Boken är en vänbok till Bengt-Åke Wennberg i samband med hans 80-årsdag den 10 augusti 2016 och är tryckt i begränsad upplaga. Den går att ladda ner som pdf på hemsidan: www.samarbetsdynamik.se

ISBN: 91-85017-33-7

Idé, layout och omslagsbild: Lisbeth Rydén

Omslagsbild: Morgonljus över Ölen, Ölsdalen, Degerfors

Tryck: PrintForce Tryck & Distribution AB, Kungsbacka

© Författarna

En vänbok

Detta är en vänbok.

Den har gjorts till Bengt-Åke Wennberg
för att han är vår vän och för att vi är hans.

Några av oss har bidragit med text, några med bilder och ytterligare
några med både text och bilder. Andra har bidragit med annat.

Alla har bidragit med pengar så att det har varit möjligt
att trycka upp den.

Gemensamt för oss är vår djupa tacksamhet för att du,

Bengt-Åke Harry Wennberg

är en del av våra liv!

Varmt grattis på 80-årsdagen!

önskar

Vännerna

Vännerna

Anders Ljungström
Anita Häggblom
Anne Gjertrud Fugletveit
Arne Andersson
Birgit Hansson
Camilla Flack
Christina Mure
Christina Schön-Ohlsson
Dan Gullmander
Fredrik Lundqvist
Fredrik Rakar
Gunilla Hallerstedt
Gunilla Hummelgård
Henri Kinnunen
Inga-Britt Lindström
Jan Andersson
Jesper Edlind
José Luis Ramirez
Karin Eklund
Karl David Pettersson
Katarina Olander
Kerstin Ekberg
Lars Bentell
Lars Jonsson
Lena Bengtsson Malmblad
Lena Hallén

Lenita Brevitz Gullmander
Lisbeth Rydén
Lotta Tillberg
Maarit Wiena
Margareta Håkansson
Maria Andrén
Michael Pettersson
Mikael Gudmundsson
Mikael Lindholm
Mårten Sallander
Ole Jacob Thomassen
Owe Johansson
Patrik Elisson
Per Tengblad
Per Thorsell
Peter Tillberg
Rafael Pimenta
Rickard Winnerby
Robert Ferm
Rolf Andersson
Sententia
Siv Östman
Sophie Fredén
Stefan Hallén
Sture Ernfridsson
Sören Hedberg
Tindra Annette Broström
Ursula Edfast

Innehållsförteckning

I nådens år 1973	7
Utforskare och folkbildare	11
Är det detta du vill ha sagt?.....	14
Käre Bengt-Åke,.....	16
Käraste Bengan - och Monica!	18
”En är för mig tiotusen om han är den bäste”	19
Att tänka genom Bengt-Åke.....	22
Käraste Bengt-Åke och Monica,.....	27
Varför blir det som det blir när man gör som man gör?.....	28
Berikar andras tankar	32
Kära Bengt-Åke!.....	33
Bengt-Åke – en bokstavsdiagnos?	34
Den fackliga rörelsen kan ses som en av samhällets demokratiska grundbultar	35
Det är med tacksamhet	38
Bästa Bengt-Åke!	39
Som solen över Ölsdalen	40

Intellectualitet med samfunnsmessig verdi: på jakt etter de store knappenes logikk	43
Synkronisitet.....	54
Den profetiske rösten!	56
En professionell aktör	59
Den eviga frågan: Vad är det att vara klok?	62
Kära Bengt-Åke	64
Gullmander and Hummelgård Studios Proudly Presents: Bengans bästa	66
Utanför mainstream	70
Bengt-Åke,.....	71
Hundar är inte domesticerade för förmågan till underkastelse och lydnad utan för sin unika förmåga till samarbete	73
Mannen på andra sidan bordet.....	76
En oväntad vändning.....	78
Kära Bengan!.....	81
Må kraften fortsatt vara med dig	84
Primus inter pares.....	86
Dannes samtal – en sorts bikt	89

I nådens år 1973

Nådens år 1973 är jag 29 år och Bengt-Åke är 37 år. Jag har precis blivit utnämnd till personalchef på AB Trafikrestauranger och skall därmed tillhöra företagsledningen. Det är mitt första arbete i en företagsledning. Jag hade haft en visstidsanställning på ekonomiavdelningen sedan 1969.

Budgetchefen har blivit befördrad till ekonomichef och för honom är det också en ny erfarenhet att ingå i ledningen. I övrigt ingår chefen för fasta restauranger och tågservicechefen i ledningen sedan tidigare.

VD, Hans Wetter, har anlitat en konsult, Bengt-Åke, vars uppgift är att vara den som är Vd behjälplig med att trimma in/samordna/utveckla den nya företagsledningen.

Vi är samlade för första gången. Stämningen är något spänd för oss nya. Stor förväntan ligger i luften. Bengt-Åke får ordet sedan Vd hälsat oss alla välkomna och introducerat oss för varandra.

Det jag minns från denna första träff blir ett minne för livet. Och inte bara det, det har också blivit något av ett rättesnöre för hur jag kom att agera där och då och framöver. Ja, vad var det som Bengt-Åke sade med så stor tydlighet?

Bara en kort rekapitulation om vad som låg i tiden på personalområdet. Året 1973 var begynnelsen på lagstiftningseran med nya lagar som rätt till ledighet och lön för deltagande i svenskundervisning för invandrare, arbetslöshetsförsäkring, anställningsskydd, facklig förtroendemans ställning, rättegång i arbetstvister, rätt till ledighet för studier och komma skulle lagar om styrelserepresentation, medbestämmande i arbetslivet samt ny semesterlag och arbetsmiljölager för att nämna några.

TågserVICEN gick med stora förluster som en konsekvens av SJs satsning på timestrafik medan de fasta restaurangerna visade en lönsamhet som slog alla rekord via satsningen på spel och dobbel samt den nya trenden med engelska pubar i storstäderna.

Sammanfattningsvis, konflikterna var givna, alla pengar från restaurangerna gick ner i ett stort svart hål på tågen vilket inte den ansvarige chefen för de fasta restaurangerna uppskattade. Cheferna skulle lägga tid på att utbilda sig själva och personalen i arbetsrätt, vilket inte de uppskattade samtidigt som SJ inte ville betala för servicen ombord i tågen vilket inte den ansvarige chefen för tågservice uppskattade. Den 27 oktober 1973 invigdes den första McDonaldsrestaurangen på Kungsgatan i Stockholm. En dynamisk period om man vill se det så.

Så här sade Bengt-Åke:

”Företaget har stora möjligheter framför sig men också en pressad ekonomi för att inte nämna marknaden som är inne i en stor förändring. SARA-krogens tid är över! Vi kommer att ha många diskussioner i olika frågor och ni kommer att ha åsikter om det mesta. Det innebär att vi kommer att lägga mycket tid på att bryta dessa åsikter mot varandra. Den tid det tar skall vi inte begränsa för diskussionen är viktig MEN det är inte diskussionen i sig som är det viktiga utan vad den leder till.

Därför är det Vds önskan att alla inlägg, i vilket ärende det än må vara, avslutas med ett förslag till åtgärd.

Denna åtgärd får vara dum, dyr, komplicerad eller tidskrävande. Det spelar ingen roll. Det viktiga är att lämnad synpunkt avslutas med ett förslag.

Finns det inget förslag kopplat till synpunkten är inte heller synpunkten intressant och behöver därför inte redovisas. Det är då vi kommer att spara tid samtidigt som kvaliteten i diskussionen säkras.”

Bengt-Åke var mycket tydlig på den punkten.

Jag kan konstatera att många av mina bästa synpunkter aldrig blev framförda i början eftersom jag inte ens hade en korkad lösning på problemet. Mycket lyssnande ledde det dock till och därmed en ökad kunskap om vad det hela gick ut på.

Bengt-Åkes uppmaning har blivit min följeslagare genom alla företag jag fått förmånen att arbeta i. Det har blivit 5 företag i fyra branscher.

Varje gång när jag börjat ett nytt jobb har du Bengt-Åke ”stått där” med din uppmaning som jag hört för mitt inre. Det har varit en god plattform att stå på.

Tack för alla ”uppmaningar” du har gett mig genom åren och alla härliga diskussioner de har lett till. Och inte minst när vi låtit förslagen till lösning brytas mot varandra.

Idag är första dagen i resten av vårt liv. Låt det bli många spännande dagar framöver.

Vännen

Per

Utforskare och folkbildare

Våra vägar korsades i mitten av 70-talet. Det är jag så glad och tacksam för. Jag var nyanställd på Volvos koncernutbildning med ledarskap och organisation som huvudinriktning. Du var redan en auktoritet på området.

Under stora delar av mitt yrkesliv har jag haft förmånen att delta i seminarier du inbjudit till och även samarbetat i olika perioder i de organisatoriska verksamheter där jag befunnit mig som verkstadsindustri, serviceverksamhet och folkbildning. Många gånger har jag stått frågande och frustrerad över att goda samtal och processer varit så svåra att få till stånd i vår vardagsverklighet. De har också varit lätt störda och styrda av gamla vanor - ”så här har vi alltid gjort - och vi är så speciella och vi har vår egen kultur - här gör vi allt på volvovis” etc. De synsätt och resonemang du skapat har hjälpt mig att få distans och se klarare på situationen.

Jag ser dig som en ständigt tänkande och reflekterande person - inte sällan mot strömmen. Tänk om - tänk om inte... Tänk om det är tvärtemot. Helt andra processer och samband växer fram och blir möjliga med dina ifrågasättanden.

När du ”name droppar” personer som varit banbrytande pionjärer inom vårt vidsträckta förståelseområde, vet man, att du själv har funnits med hela vägen. Du har hållit dig i framkant, sökt upp intressanta personer, förstått deras syn på fenomen och lagt till din egen erfarenhet och förståelse för att utveckla tankar och idéer. Du känner personligen och som kollegor och vänner de flesta av de forskare du berättar om. Tillsammans med andra auktoriteter på området har du själv blivit en auktoritet.

Det är svårt att skilja ut dig från de personer du samlat omkring dig och med vilka du utvecklat så många goda tankar, kunskande och vetande. Det går inte att tänka på dig utan att Monica Hane är med i bilden och i samtalen. De senaste tjugo-trettio åren har nästa generation framför allt företrädd av Lisbeth Rydén vidgat, breddat och fokuserat resonemangen tillsammans med er.

Tillsammans och var och en för sig för ni resonemang, där ni belyser, skapar förståelse för det som händer, förklarar vilka slutsatser man kan dra samt visar på implementering.

Det går heller inte att tala om dig utan att nämna ditt skrivande med ditt sätt att uttrycka dig pedagogiskt, pregnant och fullödigt. Du förklarar de svåraste fenomen, processer och samband på ett sådant sätt som gör att alla kan förstå och ta till sig.

Jag är också mycket glad över att du har producerat dig i så många böcker och på senare år på internet. Till detta kommer dina och Monicas inspel på seminarier och på nätet som har öppnat för dialoger och samtal om alla dessa viktiga frågor.

I din bok Skapa delaktighet lyfter du fram alla deltagare i en av mina utbildningsverksamheter. Du citerar dem och sätter in deras synsätt och resonemang i en större förståelse. Den glädje och stolthet som detta "name dropping" innebar för de inblandade går inte att överskatta. De kände sig sedda, förstådda och deras erfarenheter togs tillvara och sattes i sammanhang. Du lyfte dem alla.

Tillsammans med Monica arbetade du fram och skrev böckerna Folkbildningens pedagogik och Tre cirklar om cirklar. De blev så uppskattade att studieförbundet startade en skiftserie där ni tillsammans är nummer ett och nummer två.

En samtalspartner och en gigant i din genre är du samt en tänkare, en utforskare och en folkbildare av rang.

Mina hjärtligaste gratulationer på födelsedagen och en stor kram från

Christina Mure

Är det detta du vill ha sagt?

Hej Bengan, vilken lysande idé av dig att ordna en 14:e träff och ge mig möjlighet att vara med och fira dig och dina levnadsår. Lysande också av Lisbeth att ordna med detta inslag i ditt firande.

Den 14:e har genom åren betytt mycket för mig, även alla de gånger jag inte deltagit. Den 14:e har varit en god vän som alltid funnits där. Du och Monica, era separata resonemang och "i vårt huvud-resonemang" har onekligen berikat mig genom åren.

Bengan, när jag tänker på dig är det några bilder som kommer för mig. Det är solglitter på blått hav, aftonsol på verandan i Ölsdalen, det är snöslask på väg till ett fjortonde möte nånstans i Sverige. Och där är du, vänlig, omtänksam och reflekterande eftertänksam.

Nån gång ibland stormande och efteråt trött när det blivit kortslutning i samtalandet, men strax har du hämtat ny kraft ur din ousinliga källa - lusten att utforska och förstå hur det kommer sig att det blir som det blir.

Jag har blivit hjälpt i mitt eget sammanhang tack vare mina möten med dig och Monica. Du har gett mig några mycket betydelsefulla frågor på vägen, för vilka jag är mycket tacksam. Den viktigaste frågan är den som uppmanar mig till eftertanke och som dessutom fordrar att jag verkligen övar mig att byta perspektiv, den fråga du ställt till mig ett antal gånger - "är det detta du vill ha sagt?".

Och då du har berättat för mig vad du har hört att jag sagt, har jag förstått att jag måste välja orden med ännu större omsorg och anstränga mig än mer för att försöka formulera vad jag faktiskt vill ha sagt. He' e' in't lätt alla gånger!

Nu vill jag ha sagt till dig att jag tänker på dig som en god vän i vars sällskap det är helt okey att tycka olika, att man alltid kan försöka utforska tillvarons möjligheter och samarbetets dynamik och uppleva att man kan få nya insikter och ha trevligt samtidigt.

Varmkram från vännen

Ursula

Käre Bengt-Åke,

Du är en av mina allra viktigaste lärare! Tack för allt det som du, under mer än 30 år, hjälpt mig att inse och förstå och tack för den nyfikenhet och lust att lära mera som ditt vetande ständigt väcker men som än så länge slumrar i mitt sinne!

Jag citerar Khalil Gibran;

"Ingen kan uppenbara för er något annat än det som redan ligger slumrande i gryningen av er kunskap. Den lärare, som vandrar i Templets skugga bland sina lärjungar, ger inte av sin visdom utan snarare av sin tro och sin kärlek. Om han är i sann mening vis, bjuder han er inte att stiga in i sin visdoms boning, utan leder er till tröskeln av er egen själ."

Så som jag står inför trädet på fotot, så står jag inför dig!

Tusen tack från

Christina Schön-Ohlsson

Käraste Bengan – och Monica!

Dessa lovord kräver "ert gemensamma och eminenta huvud" lika väl som ert gemensamma och väl utvecklade hjärta.

Som jag ser det vilar era många nyskapande tankegångar på en divan av exklusiv generositet. Denna generositet ger en känslomässig grund för spridandet av ert intellektuella budskap och fyller det med emotionell stadga; det binder samman uttryck och innehåll.

Vi som försöker förstå känslans roll i mänskligt samspel börjar ana vidden av dess betydelse.

Till skillnad från allt instrumentellt skrammel som samtiden bjuder menar jag att er generositet är genuin och sprungen ur er omsorg om medmänniskor.

Det visar sig i stort som smått: sötsaker och fruktskålar vid abonnemangsmöten, vid juleblot på Restad, liksom alla andra överdådiga kalas.

I detta timliga uttrycker ni också er andes generositet. Det största är ändå hur oförblommerat ni delar med er av allt ni inhämtat under åren, hur vigd ni bjuder in oss andra till att vara med i tanke-processerna och står ut med våra försök att tänka med. Detta är det vackraste och djupaste av er generositets uttryck.

För mig är det en stor glädje och ett rikt privilegium att delta i er krets!

Varma gratulationer till liv och verk!

Karin

"En är för mig tiotusen om han är den bästa"

Käre Bengt-Åke, grattis på din 80-årsdag!

Från första dagen blev teori praktik, konkreta frågor växte fram och skapade betydelse genom många och långa samtal... Inte sällan samlades vi kring matbordet eller i biblioteket och så var samtalet igång. Ibland blev det en "walk and talk" på området vid Restad Gård.

Det går inte att nämna alla de engagerade abonnemangsdagar eller uppdrag jag fick medverka i eller de vänskapsband som uppstod genom denna tid. Resan till Milano, där Ni trots min "karta" kom fram, var en fantastisk erfarenhet liksom ditt besök i Provence där vi satt på altanen och "jobbade" i värmen. Om vi hade gjort detta var för sig hade vi uppfattats som dårar.

Det har alltid varit engagerande tillsammans med dig och frågorna har växt och betyder mycket i min gärning idag. Din textproduktion fortsätter att klargöra våra handlingar och vänder mainstream ryggen på ett unikt sätt.

Filosofen och författaren Lars Gustafsson skriver i ett annat sammanhang om att problemformuleringsprivilegiet tycks självstyrande/bekräftande och det i en mening jag uppfattar ligger bortanför oss själva eller uppstår på bekostnad av någon annan.

Regeringen, kommunen, vetenskapen... är exempel på att det många gånger redan är avgjort vem som äger initiativet och i andra fall försöker man vinna detsamma genom debatter, kampanjer eller allmänna val. Det antika idealet att demokrati både handlar om förmågan att styra och att ledas verkar bortglömt.

Resan tillsammans med dig Bengt-Åke (och Monica) är en autentisk problemformuleringsresa med det undantaget att jag inte uppfattat att vi har haft något problemformuleringsPRIVILEGIUM i sikte. Kunskapande aktiviteter har präglat vår samvaro.

Frågornas karaktär vände, från första stund vi möttes, mainstream ryggen och utgick från att det inte kan finnas något problemformuleringsprivilegium av det enkla skälet att människor är handlande varelser (kunskapsetiska skäl). Det tog sin tid att begripa.

Detta för mig nu självklara kunskapsetiska ställningstagande - människor handlar - involverar dig Bengt-Åke på ett oförtröttligt sätt när det för andra ligger nära till hands att resignera. Min erfarenhet är att just detta ställningstagande är den djupaste stimulans - att vara verksam och visa ett patos.

Lars Gustafsson skriver att först när publiken vänder de som misslyckats ryggen kan nya subgrupper växa fram genom att alternativa verklighetsbilder skapar den djupaste stimulans. Alternativa verklighetsbilder må måhända vara stimulerande men det tycks förutsätta att hela "systemet" behöver braka ihop först.

Ett sådant perspektiv rimmar illa med de erfarenheter jag förvärvat tillsammans med dig och Monica (om man nu inte har för avsikt att skriva nya tragedier). Autopolitikos, autonomos, autodidaktos... är bildningens väg och det har varit och är ett privilegium att få göra denna resa tillsammans med dig och kretsen i och omkring Samarbetsdynamik.

"En är för mig tiotusen om han är den bäste" är ett fragment av Herakleitos som "genom sin paradox visar på att enskildheter kan ersätta mångfald samtidigt som världen är delad och gemensam" (Hans Ruin). Det ligger nära till hands att läsa det som en värdering av Bengt-Åke men jag har ett annat syfte.

I diskussionerna om vad fragmentet betyder framkommer givetvis divergerande uppfattningar om dess betydelse. Bland annat handlar en uppfattning om att det är ett antidemokratiskt ställningstagande - den endes vilja i förhållande till de mångas eller filosoferna i förhållande till folket.

Vem styr över vem, vem vet bäst ... genomsyrar flera kommentarer. Hans Ruin menar att det intressanta med fragmentet är paradoxen och det andra behöver man inte ta ställning till. En förklaring till det senare kanske är att de mer tillhör vår samtid och om detta säger Herakleitos ingenting.

Jag delar Hans Ruins uppfattning med tillägget att fragmentet uppmärksammar oss på ett förlorat handlingsvillkor som jag menar att du Bengt-Åke återerövrar. Initiativet ligger kvar hos var och en tillsammans och detta erfar jag genom din praktiska gärning Bengt-Åke - gemenskap.

En är för mig tiotusen om han är den bäste.

Fredrik

Att tänka genom Bengt-Åke

Tolkat av Maria Andrén juni 2016

EFTERSNACK...

4.

5.

Käraste Bengt-Åke och Monica,

Att utvecklingsdagarna den 14:e i månaden har betytt något särskilt för många står utom tvivel. Två av personerna på bilden har (ännu) aldrig varit på en utvecklingsdag, icke desto mindre är deras existens den mycket konkreta följden av ett möte på Kristineberg i Stockholm i mitten på 90-talet.

För oss två – Peter och Lotta – har den samarbetsdynamiska verksamheten satt djupa spår, inte bara tankemässigt utan också i det privata. Så till utvecklingsdagarnas alla ”barn” i form av goda idéer, nya kunskaper och kloka analyser, kan läggas Jack och Nova.

Våra varmaste gratulationer!

Peter, Lotta, Jack och Nova

Varför blir det som det blir när man gör som man gör?

En sådan klok fråga – och varför har ingen ställt den förut? Det var min reflektion när jag på Restad Gårds personalmatsal blev introducerad till Dig Bengt Åke och till Monica och du, bland mycket annat, undrade över vår verksamhet med ovanstående replik.

Vi sjukgymnaster på Östra klinikerna/Restad Gård fick plötsligt nya aspekter på vårt eget arbete och på livet i allmänhet när vi mötte er två lunchkompisar. Efter hand började vi delta i de seminarier som det, på Restad Gård, udda företaget Samarbetsdynamik AB bjöd på i villan på det gamla mentalsjukhuset. Det var en era då mentalsjukhuset sakta omvandlades till en företagspark och därför gav utrymme för möten som annars aldrig hade ägt rum. Tur för oss!

Det var annorlunda och spännande utbildningsdagar och vi sjukgymnaster deltog i mån av tid och intresse. Detta var i början av 1990-talet. Restad Gård hade redan reducerats från ett mentalsjukhus med ca 1200 patienter och lika många anställda år 1979, när vi började bygga upp vår sjukgymnastiska verksamhet, till några hundra vårdplatser och all akutpsykiatri lokaliserad till NÄL när 90-talet startade.

Den sektoriserade vården innebar att det fanns lokala öppenvårdsteam i Vänersborg, Trollhättan, Bäckeфорs och Älvängen. På Restad fanns psykosvården, rättspsykiatri och så sjukgymnastiken, som hade blivit en modell för psykiatrisk sjukgymnastik i hela Sverige. Vi utbildade sjukgymnaster i vår stresshanteringsmodell ”Avspänning ad modum ÖK” och vi genomförde ett forskningsprojekt med SBU:s statistiker som handledare.

Vi brottades med frågor om det effektiva i vår verksamhet och du frågade oss ”Men varför blir det som det blir när ni gör som ni gör?” och vi var tvungna att fundera igen. För det är en så himla bra fråga!

Vad som knöt mig ännu mer nära dig, Bengt Åke, var mitt personliga fortsatta samarbete med er två – ”hästandet”! Detta mynnade många år senare ut i att Monica blev min handledare, men det är en annan historia.

Nu – senare delen av 90-talet – blev vi samarbetspartners i ett gemensamt utforskande partnerskap och dina frågor och dina filosofiska undringar fick mina hjärnvindlingar att trassla sig – och jag blev tvungen att tänka. Du skrev då och du skriver fortfarande. Att du skrev blev så bra för mig, för då kunde jag sätta mig och läsa och tänka i min egen takt – för i ärlighetens namn – jag hängde inte alltid med även om jag tyckte om det jag hörde när jag var med på seminarierna.

Något som också var bra med att du skrev var att jag kunde sätta skrifter i händerna på andra – och starta nya tankecirklar hos mina medarbetare. Mina favoriter skrevs för många år sedan nu, men de är aktuella! När jag plockar i min bokhylla ser jag tre väl lästa skrifter.

Den mest tummade heter ”Forskning för praktiker om praktiken”. Den har jag delat ut till många andra och bett dem läsa och reflektera.

Nummer två är ”Frågeformulärens kris” som gav mig argumenten att, i såväl forskning som klinik, intervju och ställa frågor, inte bara förlita mig till alla formulär som sjukvården älskar att sätta i händerna på både personal och patienter.

Nummer tre är en liten tunn bok som är oerhört och nästan skrämmande innehållsrik: ”Livskvalitet, en fråga om mänsklig omtanke”. När jag nu åter bläddrar i den ser jag vilken klarsynthet som du har, och vilka viktiga frågor som du har tagit upp. Inte bara viktiga ur forsknings- och utvecklingsperspektiv men viktiga ur ett mänskligt perspektiv och ur ett samhällsperspektiv. Och rykande aktuell!

Så bra att jag tog fram skrifterna just nu. Åter är du en person som griper in i mitt liv och i mitt tänkande trots att du befinner dig många mil från där jag sitter framför datorn

Igår skickade jag in en forskningsansökan – om mer ”hästande”.

Metoden som anges är ett utforskande partnerskap – vi vill tillsammans med nyanlända ungdomar utforska hur man kommunicerar med hästar – och hur kulturella skillnader tar sig uttryck – om sådana finns. Vi vill studera ”hur det blir som det blir när man gör som man gör”. Inför starten av det projektet skall jag dela ut dina skrifter till mina medforskare – en kvinna från Ukraina - lingvist, en dalkulla-etolog, en västkustbo – socionom och en stockholmska – journalist. Med dessa mina nya samarbetspartners vill jag, med din hjälp Bengt Åke, och med Monicas, åter studera praxis och jag kommer att be mina partners läsa ”Forskning för praktiker om praktiken” som ett led i att skapa samsyn och dialog om den verklighet som vi vill beskriva. Jag tror att jag skall ge dem ”Livskvalitet” också!

För mig går det inte att tänka Bengt Åke utan att också tänka Monica. Det går att försöka tänka Monica utan att tänka Bengt Åke, men det är nästan inte möjligt det heller. I min värld är ni **två** sammanlänkade unika människor med **ett** unikt budskap – ett gemensamt budskap som i hög grad handlar om att skapa Livskvalitet. I er skrift ”Livskvalitet” (sid 13) är punkten 10 av de som beskriver vad livskvalitet är, utpekad som en punkt som Samarbetsdynamik har bidragit med (de övriga har Dorothy Stock Whitaker York University, tagit fram). Punkten lyder: ”Att ges möjlighet att vara en del i ett större sammanhang (helhet).” Först nu förstår jag i hur hög grad detta budskap har påverkat min livsgärning. Jag är glad för denna påverkan!

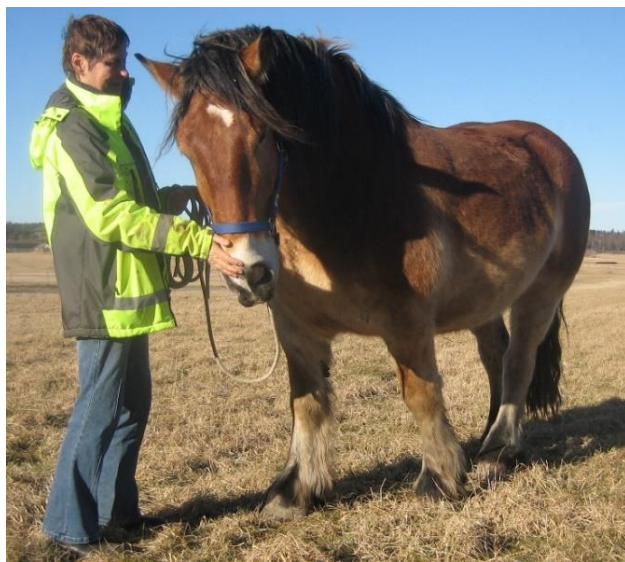
Tack Bengt Åke, för att jag har fått den stora förmånen att lära känna dig och få ta del av dina tankar och funderingar. Jag är glad att jag har fått möta din generösa person, ditt bullrande skratt och din förmåga att se

mig som en person som har något viktigt att förmedla. Det är kanske det som är det starkaste intrycket – du är genuint intresserad av andras tankar och funderingar. Det får oss andra att växa. Det har fått mig att växa! Det har bidragit till min livskvalitet. Tack för att jag har fått bli del i ett större sammanhang – större än jag någonsin hade kunnat ana den där dagen då vi började prata där i kön i matsalen på Östra Klinikerna/ Restad Gård.

Jag hoppas vi snart får mötas även om jag har förhinder den dagen du fyller år.

Mina varmaste lyckönskningar på din födelsedag!

Maggan

PS. Det blev till slut en häst i familjen – så "hästandet" i forskningen ledde till egen häst. Han jobbar nu på Göteborgs Handikappridklubb som trygg och stabil terapihäst. Han har utbildats med målet att bli ett stöd för andra – och jag har lärt mig på det mest konkreta sätt man kan att "Det blir som det blir när man gör som man gör"! Och ja, just det – en riktig arbetshäst är han!

Berikar andras tankar

Hur symboliserar man en stor tänkare som berikar andras tankar?
Jag kan ge ett exempel på vad du har givit mig.

Jag brinner för mina tankar och idéer, då är det bra att lyssna till din beskrivning av hur du tänker – Hen tänker så och så, det var intressant.

JAG HAR BRÄNT ALLDELES FÖR MYCKET ENERGI PÅ ATT
FÖRSÖKA ÖVERTALA ANDRA

Tänkvärda tankar är vackra.

Nattens drottning är i mina ögon en av världens vackraste blommor.
Den får symbolisera vad du betyder för mig.

Anita

Kära Bengt-Åke!

Den 2 februari 2001 var en mycket spännande dag i mitt yrkesliv - då mötte jag dig och Monica för första gången, med viss bävan eftersom jag hört så mycket positivt om er och hur sparsmakade ni var till vilka projekt ni gick in i.

Samtalet med er varade hela eftermiddagen, om arbetsterapi, arbetsterapeuter, om vår arbetsmiljö och om förbundet. Väntade sedan med spänning på Ert svar, som kom efter någon vecka och till min stora glädje ett ja till er medverkan. Dokumentet som vi fick var helt imponerande. Fackliga utgångspunkter för studien samlat i fem teman, Ledningsprinciper, Formella gränsens betydelse, Resurser och prioriteringar, Styrsystem och Delaktighet och samarbete.

Dessa teman har sedan i stort sätt följt vårt samarbete i olika projekt under många år där vi försökt fånga grunden till Arbetsterapeuters upplevelse av sin arbetsmiljö.

Kulmen av vårt samarbete blev när vi efter många vändor fick vår vetenskapliga artikel publicerad i Arbetsterapeuternas Världsorganisations journal.

Utan Din och Monicas medverkan och stora kompetens och engagemang hade varken arbetsterapeuter eller jag fått ta del av den.

Ett stort tack till Dig också för din fina vänskap och alla stunder av samtal inte enbart om arbetsmiljö utan också om livet i stort, vilket jag verkligen värdesätter!

Inga-Britt Lindström

Bengt-Åke – en bokstavsdiagnos?

B	som i	Briljant
E	som i	Energisk
N	som i	Nyttiggörande
G	som i	Godmodig
T	som i	Trotsig
-		
Å	som i	Åttio
K	som i	Kulturell
E	som i	Egensinnig
W	som i	Wise
E	som i	Envis
N	som i	Noggrann
N	som i	Närvarande
B	som i	Bokstavsrik
Å	som i	Ålskansvärd
R	som i	Rolig
G	som i	Gudabenådad

Jag vet att du inte stavar "...bärg", men om något behöver sägas får man hitta de vägar som går för att säga det. Eller hur, Bengt-Åke Wennberg?

Birgit

Den fackliga rörelsen kan ses som en av samhällets demokratiska grundbultar

Min utgångspunkt i mitt livslånga arbetet med och i de fackliga rörelserna har alltid varit att se de fackliga rörelserna som en omistlig del av det demokratiska samhällets utveckling och ledning. Se till exempel Demokratiutredningens direktiv 1997:101: Utredning om folkstyret i Sverige inför 2000-talet, sid 6: ”Folkrörelserna och föreningslivet har under 1900-talet mer eller mindre betraktats som en garant för demokratins fortlevnad och utveckling.”

Utiifrån liknande antaganden har jag under många års arbete i den fackliga rörelsen kommit att fokusera på den interna fackliga demokratiprocessen. Den fackliga rörelsen var och är fortfarande starkt hierarkisk, paternalistisk och regelstyrd. Hur kan det komma sig att facket fortfarande väljer att leda, organisera och utveckla sin organisation efter arbetsgivarnas mönster?

Denna arbetsordning har trots MBL och andra samhälleliga förändringar inte förändrat de enskilda arbetstagarnas möjligheter att påverka verksamhetens inriktning och ledning. Detta gäller i hög grad även den egna fackliga organisationen. Enligt min uppfattning är det en funktion av den valda hierarkiska, paternalistiska och regelstyrda organisationen. Man förmår inte att förnya sitt mönster, men varför?

För mig har det stått klart att det är just den valda modellen, och regelstyret som har fått den konsekvensen. Det blir för de enskilda medlemmarna i det närmaste omöjligt att hantera den rigida styrning som den valda strukturen medger. Det är strukturen som reglerar processen in absurdum. Hur skulle man kunna hantera detta? Ja se det var det problemet som jag har arbetat med och som av en hel del har

uppfattat som att jag har motarbetat facket. Jag har tvingats sluta en anställning på grund av sjukdomssymptom samt har omplacerats i en annan facklig organisation utan att någon som helst argumentering skett från ledningens sida.

Det som främst har skiljt mig ifrån facket är synen på vad demokrati är, eller hur den skall utövas. Enligt min uppfattning kan fackets syn på demokrati ses som att det är majoritetens uppfattning som skall gälla. Det vill säga ledningens syn, ty de företräder ju majoritetsuppfattningen.

Den får inte på något sätt ifrågasättas. I mitt arbete med den fackliga utbildningen har jag oftast kommit att hävda att ”Demokratis förutsättning är olikheter. Att man inte är överens¹.”

Motsatser befrämjar demokratin medan konsensustänkandet i sin strävan efter enighet kan hindra den demokratiska grundbulten, som innebär att människor kan uttrycka olika åsikter.

Förhindras detta dör också möjligheterna till förändring och därmed dör demokratin”. Demokrati är med andra ord att uppmuntra till oenighet². Detta mitt ställningstagande har kostat mig en hel del genom åren, men som jag ser det facket och dess medlemmar ännu mer. Det handlar om att mötas. ”Att delta i en äkta dialog handlar aldrig om att söka ’vinna’ med de elegantaste argumenten utan snarare om att i sokratisk mening hjälpa varandra att artikulera de olika idéer, tankar och erfarenheter, som var och en bär på, men som ännu inte är formulerade i ord.”³

Bengt-Åke och Monica har genom sitt arbete med just sådana frågor gett mig en förklaring som jag i allt väsentligt väljer att tro på. Det handlar

¹ Orlenius K: Värdegrunden – finns den?

² Orlenius K: Värdegrunden - ”Kejsarens nya kläder” Etik och pedagogik i förskola och skola

³ Silfverberg: Vems etik? Vilken etik? I Om samtal en nordisk antologi 2002

om att fokusera på samtalet, det demokratiska samtalet, där strukturen underordnas processen.

”Vi hävdar därför att man återigen måste börja skilja mellan demokrati som ledningsprincip och demokrati som process. Demokratin som process består just av de välgrundade samtal som vi talat om i de tidigare avsnitten. Att majoriteten skall regera över minoriteten efter en demokratisk omröstning, anses numera vara självklar. Men utan att denna princip kompletteras med demokrati som process är den djupt asocial och leder inte till de goda effekter som vi medborgare förspelas – tvärtom. Här har en ny folkbildningsrörelse en uppgift.”⁴

Bengt-Åke har betytt mycket för min hälsa och livsglädje. Tack!

Fortsätt Bengt-Åke och Monica - ni behövs!

Rolf Andersson

”Se till att du får ett ord med i laget, då kan du bevisa att samlade erfarenheter och samarbete är den viktigaste produktionsfaktorn”

Stig Sjödin, arbetarförfattare

⁴ Bengt-Åke Wennberg och Monica Hane (2015): Med samarbete som utgångspunkt. Abonnemangsrapport 129, Samarbetsdynamik AB

Det är med tacksamhet ...

... jag skriver en födelsedagshälsning till dig, Bengt-Åke.

Tacksamhet över möten och läsande av dina texter, där dina skarpa iakttagelser, bändande av perspektiv, raka ifrågasättanden och formulerandet av nytt språk väglett mig i mitt arbete.

Tack för alla utforskande samtal, tid för reflektioner och möjlighet till ommöbleringar av mina tankemönster. Utan dig hade jag varit någon annanstans.

Mina varmaste gratulationer på din högtidsdag,

Lena Bengtsson Mälmeblad

*Den rakryggade eleganta skönbeten
benämnd "Bengt-Åke" blommandes i
min trädgård.*

Bästa Bengt-Åke!

Du är en av få personer som jag känner som inte alltid håller med dina ”kunder”. Det har hänt att jag entusiastiskt berättat om en idé för dig och förväntat mig en klapp på axeln. Men istället har jag fått ett ganska torrt svar; ”Det där tror jag inte på”. Sedan har det här svaret följts av en lång och intressant – men för mig ganska påfrestande – dialog.

Påfrestande för att det har varit jobbigt att byta perspektiv. Men mycket tacksamt mottaget när jag väl fått ordning på mina tankar. Du har ett livsverk att vara stolt över, och som inte är slut på länge än!

Egentligen är det vi som fått möjligheten att lära känna dig som är att gratulera – men eftersom du fyller år så får jag väl gratulera dig också!

Ett stort Grattis på födelsedagen!

Arne

Som solen över Ölsdalen

Vi har båda tagit oändligt många fotografier från altanerna i Ölsdalen. Och det är inte en slump att omslaget till denna bok är just därifrån. Inte bara för att du där har tillbringat så många timmar med oss som tillsammans har gjort den här boken. Av den anledningen kunde jag ha valt vilken som helst av de bilder jag har som är tagna på ungefär samma ställe vid olika årstider, i olika väder och vid olika tidpunkter.

Jag har valt just den här bilden eftersom den rymmer mycket av det jag tänker på när jag tänker på dig. Först och främst så har den en värme som påminner om dig. Som människa men också som en symbol för det engagemang, den glöd, du har för det du gör. Du blir aldrig klar. När en pusselbit i resonemanget är på plats är du redan på jakt efter nästa. Allteftersom världen ändrar sig ändrar sig också pusselbitarna.

Det gula skenet – glöden – är för mig också en gestaltning av en annan sak vi har gemensamt: ilskan. Trots att vi båda normalt är vänligt sinnade människor drivs vi allt som oftast av en ilska över sakernas tillstånd: hur kan det få vara på det här sättet?!?

Att det just blev en soluppgång beror på din förmåga att ta nya tag. Du har skrivit en text som Monica, ibland jag, ibland andra har läst och kommenterat. Vi är inte helt nöjda med hur du har format din text eller det anslag du har i den. Du gruffar och ser moloken ut. Hänger med huvudet och ser trött ut. Men jag vet bättre nu – du tänker.

Vi går och lägger oss och när jag vaknar på morgonen sitter du redan och skriver. Strax skriver du ut 23 nya sidor. Ungefär samma innehåll men med en ny ton och ibland med en annan röd tråd som texten spinnes kring. Likt den där solen som dyker upp bakom granarna på

andra sidan sjön, som skingrar dimmorna och skapar en ny dag. Den har stora likheter med gårdagen men icke desto mindre en alldeles ny dag.

Såsom solen sprider ljus har du också spridit ljus över mina texter.

”Fantastiskt bra!” säger du och tillägger ”... men utgångspunkten...” Då är det bara att gå hem och syna sin text igen. Vad är det för underförstådda, ofta omedvetna, idéer jag stärker när jag skriver och sprider det här?

Det är få förunnat att ha tillgång till en gemenskap där den sortens fria, konfronterande men ändå, i dubbel bemärkelse, omsorgsfulla samtal och diskussioner om egna och andras texter kan föras. Även om vi ibland lägger vår själ i en text så är det inte våra själar som diskuteras. Även om det ibland kan kännas så. Det är våra *texter*. Kanske dock ibland i syfte att få dem förenliga med våra själar.

Att kunna föra sådana samtal kräver en stor investering från alla parter. Att anstränga sig att försöka förstå vad den andre vill säga och anstränga sig att försöka formulera vad det är man själv ser eller hör i texten. Det kräver tid att läsa och diskutera men också tid över tid. Framförallt kanske det kräver kärlek – till arbetet i sig, till ordens betydelse och till den eller de personer man väljer att investera i.

Jag är oerhört glad över att du och Monica har orkat investera den tiden med mig. För ert arbete liknar ofta skogsägarens – den som symboliseras av de granar som finns i omslagsbilden – ni planterar träden men det är någon annan som får glädje av avverkningen. Jag hoppas göra er investering rättvisa.

Med kärlek,

Lisbeth

Intellektualitet med samfunnsmessig verdi: på jakt etter de store knappenes logikk

Det finnes ingen garanti for at kritisk granskning av spørsmål av samfunnsmessig karakter garanteres i og gjennom de formelle posisjoner og institusjoner som man skulle kunne forvente drev med dette. I dag, ennå mindre enn før. Det universitære felt har mer og mer tilpasset seg et nyliberalt nytte-paradigme – hvor intellektuell kapital er blitt synonymt med en evne til å styrke et ”grandios” akademisk selvbylde. Den typen strategisk kunnskap som gir kredit innenfor disse systemene, er derfor ikke et resultat av intellektuell dristighet. Satt på spissen kan man til og med si at dumskap og effektive strategier betaler seg like mye som reell intellektuell kapasitet.

Hva er så kjennetegn på en sann intellektuell og kritisk tenkning? I denne lille og til dels personlige teksten vil jeg peke på noen kjennetegn ved *en intellektualitet med en verdi*, slik jeg oppfatter dette. Teksten er skrevet på bakgrunn av samtaler og refleksjoner med Bengt-Åke Wennberg, i ulike sammenhenger og innenfor en tidsramme på over 10 år – det vil si i perioden fra omkring 2005 til dags dato. I disse samtalene har som oftest Monica Hane og Lisbeth Rydén, samt innimellom også andre personer knyttet til foreningen Forskarbyn deltatt og inspirert.

En intellektualitet med samfunnsmessig verdi utgår fra et annet ideal og en annen base enn den man finner i det akademiske feltets økende selvgodhet, og retter seg mot å løse praktiske problemer i samfunnet.

Sann intellektuell tenkning tør å bale (brottas) med de store spørsmålene

Et av problemene ved dagens forskning i samfunnsvitenskap og humaniora er at den søker svarene på de komplekse spørsmål i ”det små/lille”. Delvis skjer dette fordi det naturvitenskaplige forskningsparadigmet har infiltrert også samfunnsvitenskapen og humaniora (Ziman, 2000)⁵. Selvsagt finnes det kritisk og granskende forskning innenfor disse fagene, men det vi ser er en polarisering av forskningen.

De kritiske og refleksive perspektivene dyrkes innenfor bestemte grener av samfunnsvitenskapen og humaniora – og forblir innelåst i høyt rangerte tidsskrifter og på professorens kontorer, og anvendes i liten grad som utgangspunkt for praktisk endring. Det forblir en introvert og dogmatisk forskning; en forskning-for-forskningens-egen-del (Burawoy, 2004)⁶. Mens den grenen av forskning fra samfunnsvitenskap og humaniora som kommer ut i samfunnet, best kan beskrives som en kvasi-naturvitenskaplig forskning.

Innenfor organisasjonsforskningen og arbeidsmiljøforskningen ser man tydelige eksempler på dette. Dette forskningsfeltet blir mer og mer okkupert av begreper og modeller som minner om ”små, naturvitenskaplige puslespillbrikker”. Et stadig mer finmasket nett av eksempelvis evidensbaserte konsepter trer frem og konstituerer virkelighetsbeskrivelsen innenfor feltet⁷.

Når forskerne skal utrede hva som skjer i dette feltet, brukes analytiske briller som fokuserer på det individuelle – og stadig mer – det psykologiske. Og man ender opp med statiske modeller som ”krav-kontroll-støtte”, ”anstrenging-belønning”, ”rolleklarhet” etc. (Lisbeth

⁵ J.M. Ziman (2000): Real science; what it is and what it means. Cambridge.

⁶ M.Burawoy (2004): The world needs public sociology. I Sosiologisk Tidsskrift, Issue 3

⁷ O.J.Thomassen (2013): Integritet som arbeidslivsfenomen. Ph.d.avhandling, UIO

Rydén har for øvrig dokumentert dette grundig i sin bok ”Diskursiva arbeidsmiljører”, fra 2015). Det vi sitter igjen med – som forskere, konsulenter, ledere og arbeidstakere – er begreper og konsepter som knapt nok beskriver fenomenene på relevante måter – og som i hvert fall ikke generer en slags ”sosialt robust kunnskap” (Gibbons, 1994)⁸. Det vil si, en kunnskap som kan skape en forskjell på et praktisk plan. Generelt så er problemet med mye av den anvendte samfunnsvitenskapelige og humanistiske forskningen at den gir *de små knappene* i samfunnsmaskineriet oppmerksomhet.

Det som da skjer er at man risikerer å miste begrep om de reelle organisatoriske og samfunnsmessige forholdene, som er det man – ut fra et samfunnsmessig perspektiv – bør fastholde som det interessante objektet å fokusere på. Det er *de store knappene* som må vris på, for å skape varige og bestandige endringer.

I stedet for å fokusere blindt på individenes erfaringer og psykologiske opplevelser og hva som umiddelbart påvirker for eksempel velvære/velbefinnande, så må ambisjonen være å dechiffre hva det er ved organisering, arbeidsliv og samfunn som skaper de effektene vi kan observere på individnivået. Når man skifter analytisk fokus fra det umiddelbare, subjektive og individuelle til det organisatoriske, bakenforliggende og implisitte, trer kvalitativt andre konsepter og begreper inn.

I stedet for å analysere menneskers egne, subjektive erfaringer og hvordan man kan ”endre disse”, så begynner man å søke etter hva det er i vårt samfunn som skaper disse erfaringene. Inn trer oppmerksomhet mot fenomener som samfunnsrasjonaliteter, ideologier, paradigmer, diskurser eller såkalte governance-modeller. Det er i disse man antar at

⁸ M.Gibbons (1994): The New production of knowledge: the dynamics of science and research in contemporary societies. SAGE

den store – og reelt betydningsfulle – makten opererer. Dermed forflyttes objektet for endring, fra det subjektive og det individuelle, til det organisatoriske og samfunnsmessige.

Den intellektuelle driven når man gransker sosiale fenomener slik, er at man konstant utfordrer de åpenbare og intuitive logikker rundt fenomener. Som Pierre Bourdieu uttrykker det, så bryter man med den ”hverdaglige” og allmenne forståelsen av fenomenet (Bourdieu, 1993)⁹.

Forutsetningen for dette – at man søker mot å skru på de store knappene fremfor de små – er at man utfordrer sin *egen* intuitive og tilsynelatende logiske forståelse av det fenomenene under lupen. Det åpenbart interessante erstattes med en ny undring og generer en annen interesse. Hva skjer da praktisk med analysen av de samfunnsmessige og organisatoriske fenomenene som man vil utvikle? Jo, man utvikler en teft og en intuisjon for hvordan de konkrete, observerbare og akutt viktig fenomener man søker mot å utrede, må sees i lys av overordnede konsepter og forståelser – som har et generelt og mer overordnet perspektiv på fenomenet.

Å brottas med de store spørsmålene er en aktivitet som – for de som er opptatt av slike spørsmål, enten det er akademikere eller ikke-akademikere – ofte erfarer som vanskelig å få til, innenfor de respektive institusjoner hvor man til daglig arbeider. Derfor søker man, bevisst og ubevisst, mot sammenhenger hvor det er mulig å løfte frem slike diskusjoner. Hvor det er mulig å komme til orde (til tals) om de spørsmålene man er opptatt av – og, hvor man helst ser at diskusjonen blir en diskusjon om de store knappene, og ikke de små.

I en slik sammenheng er det at det teoretisk-praktiske fellesskapet som Bengt-Åke Wennberg, alene og sammen med Monica Hane, har utviklet gjennom mange år åpenbarer seg som et vannhull – for kritisk tenkende

⁹ P. Bourdieu (1993): Den kritiske ettertanke. Samlaget

mennesker, enten de/vi befinner oss innenfor eller utenfor et akademisk system. Det som for min egen del fremstår som uhørt betydningsfullt er nettopp den grunnleggende måten (settet) som man tilnærmer seg de ulike spørsmålene og fenomenene på, innenfor dette universet. Både i de tekstene som er produsert (i et stort antall!) av Wennberg og Hane sammen – og av Wennberg alene – finnes en ustopkelig nysgjerrighet knyttet til å forstå de store knappenes betydning. Det aktuelle konkrete problemet som er under granskning, blir alltid perspektivert i en større sammenheng. Derfor kan de diskusjoner, rapporter eller skriftlige refleksjoner som kontinuerlig skapes, ikke bare betraktes som innlegg for å løse et spesifikt problem – men, som et innlegg på å forstå dette problemet som en eksemplifikasjon av et større, samfunnsmessig problem, som igjen skapes av bestemte samfunnsmessige og kulturelle produkter. Derfor har tekster og rapporter som er skrevet, titler som eks.¹⁰:

Att inse skillnaden mellan komplikation och komplexitet

Behöver det framställas nye typer av väsensförklaringar inom vetenskapen?

En illustration av användingen av begreppen kunnskapsobjekt och kunskapsanspråk utifrån Aristoteles syn på ekonomi

Lean produktion – en "svensk" framgångsmodell eller en återgång til taylorismen?

Governance – konsten att leda självständiga människor

Socialt robust kunnskap bryter diskursens makt

Diskursens makt – en presentation

Behovet av en annan ekonomi

Allmänningens grunder

¹⁰ Alle artikler av Bengt-Åke Wennberg, www.kunskapsabonnet.se

Om man gjør en diskursiv analyse av hva disse titlene peker i mot – og hvordan de innholdsmessig diskuterer ulike typer av samfunnsmessige fenomener –, vil man raskt kunne se at det handler om å løfte frem konkrete menneskelige erfaringer og fenomener i et overordnet perspektiv. Hvor ambisjonen nettopp er å identifisere de bakenforliggende, paradigmatiske og diskursive prosesser som konstituerer fenomenene.

En kritisk intellektualitet bygger naturlige broer mellom teori og praktisk nytte

En ambisjon om å drive med en tenkning innrettet mot de store knappene, innebærer en risiko for å bevege seg inn mot et teoretisk og esoterisk landskap. Det vil si en fare for å stige opp i vitenskapens elfenbenstårn. Når man sitter i elfenbenstårnet har man blitt opptatt – til dels selvopptatt – av de teoretiske spørsmålene i seg selv. Et av vitenskapens dilemmaer er jo spørsmålet om teori versus praktisk nytte, om akademi versus samfunn, om praksis versus metodologi etc.

I seg selv er dette egentlig en merkelig diskusjon, fordi dens forutsetning er at det de facto finnes vitenskap uten samfunnsrelevans. Samtidig vet de fleste etter hvert, som kjenner vitenskapssamfunnet enten fra innsiden eller utsiden, at mange former for vitenskap nettopp er produsert fra en elfenbenstårn-posisjon. Fra et personlig ståsted (det vil si fra en posisjon innenfor vitenskapssamfunnet) synes jeg det er liten tvil om at det finnes mye av en ”vitenskap-for-vitenskapens-egen-del”-aktivitet.

Så, hva trengs for at ambisjonen om å skru på de store knappene ikke skal føre til at man blir teoretiserende og at man ubevisst akademiserer de aktuelle fenomenene? Jeg tror en *strukturell posisjon*, som kontinuerlig generer praktiske spørsmål av en slags ”akutt” karakter, er en faktor som i seg selv tvinger frem en type praktisk-teoretisk kunnskap av en egen

kvalitet. Slik sett er en posisjon *utenfor* det akademiske systemet (det vil si utenfor universitet eller høyskoler), på mange måter en optimal strukturell posisjon. Problemet med problemgenereringen og problemløsningen innenfor det akademiske systemet er at det skjer en forvridning; selv om problemene er praktiske, blir de teoretiske når de skal besvares innenfor det akademiske samfunnet. Ingen her har eller tar ansvar for å oversette den akademiske kunnskapen til praktisk kunnskap.

Slik jeg kjenner til det kollegiet som Bengt Åke Wennberg, sammen med Monica Hane, har utviklet gjennom mange år, så byr dette nettopp på den type strukturell posisjon som de-legitimerer kunnskap-for-kunnskapens egen del. Omdreiningspunktet for alle spørsmål som løftes frem i dette vitensamfunnet er at det er praktiske spørsmål som trenger en løsning. Det er først og fremst praktikere (dog ofte med en akademisk bakgrunn) med kyndighet og erfaring innen sitt felt, som bringer ulike typer av spørsmål til bordet – og som i fellesskap generer kunnskap innenfor et praktisk-akademisk krysningspunkt, som aldri kan tillate seg å bli bare akademisk (som for så vidt også betyr at kunnskapen heller ikke kan være bare praktisk). En vitenskapelig diskusjon uten et praktisk utfallsrom, er like lite legitim som en diskusjon om praksis uten et akademisk tilsnitt. Teori-i-seg-selv er uvesentlig, mens teori-som-praktisk-nytte blir livsviktig.

Den strukturelle posisjonen som de ulike fora som Wennberg og Hane opererer i, er en posisjon som på den måten sikrer en kunnskapsproduksjon som per definisjon opphever det kunstige skillet mellom teori og praksis. En praktisk anvendbar kunnskap kan ikke annet enn å bygge på både praktiske erfaringer og teoretiske perspektiver.

Sann intellektualitet er å gjøre kunnskapen til sin egen

Når man bryner seg på de store knappene i samfunnsmaskineriet og tar i bruk samfunnsteori fra et bredt akademisk spekter for å utvikle en

praktisk kunnskap, så stiller man seg selv i en risikabel posisjon: Man inntar rollen som en kunnskaps*autoritet*. Dette er ikke forbeholdt alle og enhver. En sterk norm innenfor vitenskapssamfunnet er at man skal uttale seg om det man kan, ikke om det man ikke kan. Dette er et prinsipp som gjelder innenfor det fleste fag. På sett og vis er dette en forsikring mot ukyndighet: det sikrer den nødvendige autoriteten innenfor et område. Problemet med denne normen er at den, som et vitenskapelig prinsipp, raskt eliminerer en sann tverrfaglig kunnskapsbase.

For å løse den sortens fenomener som er sammensatte og komplekse og som krever at man retter oppmerksomhet mot de store knappene, trengs en kunnskap som integrerer og transenderer ulike sorter av kunnskap. Begrepet om tverrfaglighet har blitt et populært begrep – og på sett og vis et forskningspolitisk korrekt begrep – men, dette er til stor grad bare på papiret. Hva er egentlig en transenderende kunnskap? Og hvordan utvikler man den?

For å besvare dette vil jeg starte med en personlig anekdote. Jeg har hatt mange samtaler med Bengt Åke Wennberg (og, selvsagt, Monica Hane) om mange ulike fenomener, opp igjennom årenes løp. Denne lille historien handler om et treff vi hadde, for å diskutere en preliminar analyse av fokusgrupper knyttet til mitt doktorgradsprosjekt. Jeg hadde en tanke om at Pierre Bourdieus felt-analyse kunne være et relevant analytisk perspektiv på materialet.

De fleste akademikere mener nok at Bourdieus perspektiver og begreper er komplisert og relativt vanskelig å sette seg inn i (jeg er sosiolog og for min egen del tok det lang tid å orientere meg i Bourdieus teoretiske univers). I samtalen med Bengt-Åke, Monica og Lisbeth Rydén, så ble det derfor nødvendig for meg å bruke en del tid på å introdusere, etter beste evne, prinsippene for Bourdieus felt-analyse. For et, hittil, ukjent publikum.

Det interessante i denne sammenhengen er ikke hva som skjedde med min analyse av fokusgruppene, men den teksten som jeg fikk tilsendt av Bengt-Åke, to-tre dager etter min hjemreise. Det var en tekst med arbeidstittelen "Bourdieu og organisasjonsanalyse". Dette var en ny og selvstendig tekst skrevet av Bengt-Åke, med refleksjoner om hvordan Bourdieus begrep (felt, kapitalt, habitus) kan brukes for å utforske visse aspekter ved organisasjoner. Ikke bare var Bourdieus resonnementer forstått – *de var tatt i bruk*, for å løse et praktisk problem.

Poenget med anekdoten er at den demonstrerer en bestemt og kanskje uortodoks måte å forholde seg til teori og vitenskapelig kunnskap på. Som bryter med den vitenskapelige normen om å 'holde seg til sitt'. Bourdieus teorier, på akkurat samme måte som andre innflytelsesrike teoretikere som Foucault, Sennett, Giddens etc., behandles i den universitære verden kanskje først og fremst ut fra et prinsipp om å 'unngå feiltolkning'. Som fører til at anvendelsen ofte er styrt av relativt dogmatiske og rigide fortolkninger. Rettroenhet trumfer praktisk nytte.

Min (personlige) første reaksjon på teksten som jeg fikk tilsendt var også preget av at jeg selv – på det tidspunktet – var opptatt av en slags rettroenhet ovenfor Bourdieu: Kan man virkelige tillate seg å omgjøre Bourdieus tenkning og begreper på denne måten?

I ettertid, og i tråd med at jeg selv de-normativiserer mitt eget forhold til den vitenskapelig doxa, så fremstår den måten å inkorporere kunnskap på som Bengt-Åke demonstrerer i sin tekst om Bourdieu, noe eksemplarisk. På hva? Jo, på en fremgangsmåte som bidrar til at teoretisk kunnskap blir ens egen kunnskap. En fremgangsmåte som løfter teoretiske begrep og perspektiver ned fra den pidestallen som de ofte plasseres oppå – rett og slett fordi man trenger å teste hvilken praktisk verdi de faktisk har.

Så bør det legges til denne anekdoten: Bourdieu hører til de vitenskapsmennene som er opportunistiske og som selv taler for nødvendigheten av å bryte med den rådende doxa. Og han ville (selv om vi ikke skal være opptatt av rettroenhet!) gitt full score til den type fortolkning som Bengt-Åke prøvde seg på. Selv sier Bourdieu: ”Det er forbode å forby”, eller: pass dykk for dei metodologiske vaktbikkjene”(Bourdieu, 1993, s. 208)¹¹.

Samfunnsvitenskapens oppgave er per definisjon å løse samfunnets sosiale problemer og samfunnsforskerens sett av begreper, teorier og metoder bør ikke være noe annet enn verktøy som kan brukes for å få til sosial endring. Derfor bør enhver teori testes mot om de griper an praktiske problemer på en relevant måte.

Intellektuell granskning av samfunnsvitenskapelige fenomener krever en bestemt arbeidslogikk

Brottas man med de store spørsmålene og tør fremme de påstander og argumenter som dette krever, er det ikke bare en risiko for teoretisering. Det finnes også en sterk risiko for å bli oppfattet som pompøs, diffus og kanskje til og med arrogant og som en bedreviter. Når man jobber aktivt med å bryte ned og virkelig forstå ”sakenes egenart” – og vil gjøre dette i et utforskende partnerskap, enten det er ansikt til ansikt eller gjennom tekster – så dytter man seg selv ut på scenen. Da oppstår raskt risikoen for at det kommer en anklage om at man er selvgod eller oppmerksomhetssøkende. Selvsagt finne slike motivasjoner også: Den offentlige scenen brukes også som scene for fremmende av egen person.

Men, så kan dette være en total feilaktig analyse. Å bedrive *utforskende samtal* – hvor man reelt søker etter å forstå de store knappenes logikk – er en sosial foreteelse. At det er en sosial foreteelse betyr i prinsippet det

¹¹ P. Bourdieu (1993): Den kritiske ettertanke. Samlaget

samme som når man sier at en fokusgruppe *generer* empiri: Det er i interaksjonen mellom mennesker at det kan utvikle seg perspektiver som driver utforskningen av de sosiale fenomenene fremover.

Å *ta scenen*, det vil si å fremme ens resonnementer og diskutere disse i en sosial sammenheng, bør derfor oppfattes som en imperativ *arbeidslogikk*. Det er slik man trenger å arbeide for å utvikle de resonnementene som fører inn i et spor som leder til de større, implisitte og bakenforliggende strukturer. Dit kommer man ikke uten å teste ut ens resonnementer. Ovenfor seg selv og ovenfor omverdenen.

At man pusher seg selv ut på scenen – fordi man trenger det for å utvikle resonnementene, ikke fordi man har lyst av personlige årsaker – er derfor en modig (djerv) øvelse. Det krever at man er villig til å ta risken om at ens motivasjon kan bli misforstått. For en sann intellektuell utgår viljen til å entre podiet i at man *må* gjøre dette. Det er *håndverksmessig nødvendig* (Sennett, 2008)¹² for den utforskende samtalen.

Dette bør den *tyste* intellektuelle lære av: Det er den tydelige intellektuelle – som tar scenen, som prater, som påstår, som argumenterer, som tviler, som innimellom også vet – ja, det er *han som driver den reelle utforskningen et skritt videre*. Han tenker; ”skitt, la gå – det kan være feil det jeg sier. Men, jeg sier det ikke fordi det skal være rett. Jeg sier det fordi dette må diskuteres!”.

Med stort takk,

Ole Jacob

¹² R. Sennett (2008): The Craftsman. Yale University Press

Synkronisitet

Jag träffade Bengt-Åke och Monica i slutet på 90-talet. Dom hade av någon anledning som jag inte kommer ihåg varit på Volvo Aero och träffat vår dåvarande VD. Han tyckte budskapet var alldeles för svårt och flummigt. För mig var det inte det utan snarare en förklaring på något som jag upplevde varje dag. En känsla som återkommit många gånger under åren. Och som så många gånger, det som jag visste fungerade och mina stapplande försök till att förklara varför, inte var övertygande och överensstämmande enligt Bengt-Åke. De första gångerna visste jag inte om det var min upplevelse om vad som funkade som ifrågasattes eller om det var min logiska förklaring till det, som inte föll i smaken.

Jag har senare insett att det jag gör och hur jag jobbar inte ifrågasätts. Snarare känner jag mig uppskattad och erkänd för mina försök att göra skillnad (ibland har det verkligen behövts i den motvind som blåst sedan mitten på 90-talet). Men denna dynamik mellan att få ett nytt perspektiv att testa och förklara mina erfarenheter mot, i kombination med att mina förklaringar sågas och ersätts med något nytt, har följt mina kontakter sedan dess.

Jag har varit mer eller mindre med på vad som skrivits och avhandlats sedan abonnemangsrapport 50 (kanske jag läst något tidigare). Alltid lika intressant. Det märkliga är förmågan att hela tiden utveckla tankegångar och aldrig ge upp. Inte utan att det ofta krävs lite hjärngympa för att ta in tankegångarna och jobba sig fram till nya distinktioner. Men också ett ställe för mig, som sagt, att kunna testa mina egna erfarenheter.

Nästan alltid är synkronisiteten märkligt bra. Mina nya funderingar möts med tankar och modeller som hjälper mitt sökande upp på en något

mindre krokig väg. Inte nödvändigtvis enklare. Jag fyller på och hittar avstamp för en ny nivå av förståelse och agerande.

Tyvärr har jag kanske inte utvecklat vårt nätverk lika mycket som jag fått ta del av det. Jag låter mig egoistiskt inspireras av alla i nätverket. Vi delar tydligt en idé om vad som är möjligt men ännu inte är. Bengt-Åkes outtröttliga sökande efter nyckeln till genombrottet är fantastisk och tröttande. Tacksamt ödmjukt tittar jag på kampen med förundran. Tror vi är fler än jag som inspireras och dras till andra människor med en passion och övertygelse. Våldigt ofta är berättelserna från områden utanför ”mitt” det som är lättast att ta in och reflektera över.

Vad är rätt ingång, vad är en vettig intervention, vad kan bryta ett mönster som rör sig i ”fel” riktning. Ska man? (om saker skulle kunna vara annorlunda skulle dom vara det?!)

Själv sitter jag just nu i en organisation som präglas av paradoxer. Den mest icke kongruenta struktur jag upplevt. Dilemman är vardag. Hur hanterar jag min situation? Hur kan jag finnas och agera här och ändå få till en känsla av meningsfullhet? Kommer jag till min rätt, kommer jag kunna bidra till att vi kommer tillrätta med...? Tror inte att jag skulle ha funnit en väg utan den hjälp jag fått. Vad skapar dilemman och vad är lösningen? Ja det är det stora frågan. När vi vet så mycket och kunskapen inte kombineras och accepteras, ja vad gör man då?

Oförtrutet jobbar jag vidare – i en miljö präglad av motsatsen – trots allt är jag övertygad av mina egna upplevelser.

Tack för all inspiration och stöd.

Kalle

Den profetiska rösten!

Det finns ett talesätt som säger; vad hjärtat är fyllt av talar munnen. Detta gäller för Bengt-Åke Wennberg. Hans interaktiva hjärtnuskel är stark och den pulserar ut syresatt engagemang i hans egen kropp och den samhällskropp vi alla är en del av. Hos Bengt-Åke finns engagemang, kunnsighet, nyfikenhet samt lyssnande. Allt samlas sedan genom hans reflekterande och analyserande intellekt till härliga formuleringar som tar ett steg till in i en framtid där det mänskliga livet ges nya möjligheter.

Jag lärde känna Bengt-Åke på 1990-talet och det tog inte lång tid innan min association reflekterade med en teologs referensram. Bengt-Åke och självklart även Monica Hane, är profetiska röster som med entusiasm talar om vilket land vi är på väg till. Skulle jag formulera en rubrik för Bengt-Åkes livsgärning utifrån ett profetiskt perspektiv skulle det vara;

Den profetiska rösten i den arbetsrelaterade exilen!

I denna formulering återfinns det faktum att mycket av det arbete Bengt-Åke ägnat sig åt har handlat om att på olika sätt formulera hur situationen i exilen är, det vill säga på avstånd ifrån det idealtillstånd som man kan ana bortom den organisatoriska horisonten. Där finns ett tillstånd där livet kan vara gott att leva och där förutsättningarna för goda resultat är möjliga.

Vägen till att komma dit till detta utopiska land handlar om att formulera livets nu. Första steget till en ny värld börjar med att formulera nuet. Detta tillhör profetens otacksamma arbetsuppgift. Profetens arbete handlar om att ha framtidsmålet klart för sig och med energi fylla nuet med dess kvalitéer. Samtidigt som det långa perspektivet alltid finns där

så handlar det dagliga profetiska arbetet om att skapa så goda förutsättningar som möjligt i exillandet.

För att nämna en av alla de infallsvinklar Bengt-Åke formulerat för att sätta ord på vad det innebär att kämpa i den arbetsrelaterade exilen, så beskrev han försvarets strategiska utbildning för flera år sedan. Tankemodellen handlade om att försvarets strategiska möjlighet att segra över sin motståndare ligger i att det finns stridande trupper i beredskap. Om alla trupper är fullt upptagna med att kämpa kommer det inte finnas någon möjlighet att omgruppera och skapa nya förutsättningar vilka kan förändra nuläget och leda till seger. Översatt till lednings- och organisatoriska förutsättningar är parallellen uppenbar.

Det finns många arbetsplatser där alla resurser används till hundra procent, alla trupper strider, och alla gör det bra i varje enskild uppgift. Trots detta är otillräckligheten uppenbar. Det finns inga fria resurser för att göra de segrande strategiska omgrupperingarna, varken för individ eller grupp. Det finns en aning om vad ett gott arbete är, hur landet bortom horisonten ser ut, men man tvingas leva kvar i den arbetsrelaterade exilen.

Om det framtidsinriktade, profetiska arbetet skall lyckas måste fokus läggas ”här och nu”. Livets meningsfullhet bor i möjligheten att leva så i ögonblicket att det skapas ett nytt ögonblick där livet blivit något mer befriat. Detta är enbart möjligt om den som är berörd av förändringen blir involverad. Man kan inte ta ett steg i rätt riktning för någon annan, det måste ske tillsammans med.

När denna insikt delas kommer en aning om nya livsmöjligheter på individnivå kunna transformeras till en insikt att detta gäller även på samhällsnivå. Det handlar om att vara en hantverkande profet som tillsammans med medmänniskor arbetar med den, tillsynes lilla förändringen, som i sig rymmer ett nytt samhälle.

Sammanfattningsvis och utan att göra anspråk på att säga något generaliserbart om den omfattande tanke som bor hos Bengt-Åke skulle jag vilja ge en definition av hur jag ser på Bengt-Åke Wennbergs profetiska gärning:

När människan får optimerat utrymme i en tekniskt och socialt krävande värld kommer goda förutsättningar för ett välfärdssamhälle skapas.

Anders Ljungström

En professionell aktör

Sententia i Linköping har sedan 1995 haft nöjet att få samarbeta med Bengt-Åke och Samarbetsdynamik.

Vårt uppdragsanknutna samarbete startade i ett större ombyggnadsprojekt på Universitetssjukhuset i Linköping – POUS. Tillit, tolerans och öppenhet mellan människor som arbetar i ett byggprojekt tillhör de viktigaste förutsättningarna för att ett projekt som POUS, Projekt Omlokalisering Universitetssjukhuset, ska tjäna sitt syfte.

"Det framgår tydligt att tilliten inte garanteras genom regler, utan att den växer fram ur erfarenheten av att man tillsammans förmått att lösa ett antal svåra och praktiska problem."

Detta är en av många slutsatser som dras i rapporten *Byggprojektet som Samhällsbyggnad* – en produktiv samverkansform där Bengt-Åke tillsammans med Dan Gullmander och Lars Jonsson lade grunden för förståelsen av samverkan i praktiken.

Gemensamt för det studerade byggprojektet är att man valt andra vägar än den traditionella, det vill säga att genom regler *"begränsa vådorna av det som kallas allmänningens tragedi – nämligen att girighet, egennytta och konkurrens gör att var och en försäkras sig som så stor vinst som man kan till dess att resurserna tryter"*. De vägar som istället valts bygger på *"allmänningens ömsesidiga relationer och gemensamt ansvar"*.

I rapporten betonas att det inte finns något färdigt recept, som att bara införa *partnership* – så löser sig allt. *"Det finns en mängd utmaningar som – om man misslyckas med att möta dem – var för sig kan äventyra önskade förändringsförsök."*

Denna insikt var till ovärderlig nytta i det följande – ännu större, byggprojektet FUS, Framtidens Universitetssjukhus som 15 Januari 2016 invigdes i tid, på budget och med önskad kvalitet. Insikten ledde också till att Sententia nu är en efterfrågad aktör för stöd inom byggbranschen runt om i Sverige.

Andra exempel på vårt goda samarbete är i Sententias Ledarutvecklingsprogram (Sjöfartsverkets LedarUtvecklingsProgram) SLUP på Sjöfartsverket där även Lisbeth författat en rapport och genomfört en kvalitativ effektutvärdering.

Närmare hälften av Sententias konsulter har genomfört försvarsmaktens högre kurs i ledarskap, KLLOK, även där med Bengt-Åke som en av handledarna.

I vårt dagliga arbete med att förflytta organisationer, grupper och ledare till en högre medvetandenivå använder vi oss ofta av Bengt-Åkes tankar kring att vara eller inte vara en *Professionell Aktör*, där individen kan välja att ta ansvar för det gemensamma och göra medvetna val i sin vardag.

Vi på Sententia vill tacka dig varmt Bengt-Åke, för det mångåriga samarbetet, din klokskap och den värme vi känt från dig under åren. Vi ser fram mot många års fortsatt samarbete och umgänge, inte minst genom Öppet Hus i Ölsdalen och Kunskapsabonnemanget.

Sententia AB

*Stefan Pettersson, Carl-Johan Uddenberg, Erik Bengtsson,
Niclas Eriksson, Michael Petersson, Lena Jöhnemark, Christer Thornblad,
Anders W Berggren och Cecilia Navik-Holst*

Den eviga frågan: Vad är det att vara klok?

En ungdomstid av kämpande, ett halvt liv av strävan och slit för att finna svar. Kravet att veta, kravet att kunna, kravet att kunna berätta som ett ständigt, men omedvetet, ok över axlarna. Förvåning när svaret uppenbarar sig i en vithårig mans ärliga nyfikenhet.

När jag först träffar Bengt-Åke är jag inte imponerad. Inte ens lite. En konsult som inte berättar hur saker förhåller sig. Frågar i stället *mig* hur jag tänker. Nys!

Över tid, ihärdigt och enträget fortsätter Bengt-Åke belysa, fråga, utforska. Sakta slutar han vara konsult, blir en diskussionspartner och så småningom vän och partner i utforskning.

Jag börjar inse något. Slutar sträva efter att kunna, efter att veta, efter att kunna berätta. Börjar i stället utforska, vara nyfiken på andras sätt att betrakta världen.

Det händer då och då att samtalet kommer. Bengt-Åke med någon idé som behöver belysas, utforskas. Ofta när jag har fullt upp med annat, med jobb eller annat. Oavsett vilket vill jag alltid svara. Samtalets gemensamma utforskande lyfter mig, ger liv och energi. Det finns få tillfällen i livet som jag uppskattar så mycket som dessa.

Frågan är inte längre evig. Den är besvarad. Att vara klok är att vara nyfiken, att utforska.

Tack Bengt-Åke, för att du finns och för att du aldrig slutar vara nyfiken. Och framförallt, tack för att du är min vän.

Patrik Elisson

Kära Bengt-Åke

Kontakten med dig och er på Samarbetsdynamik började med grubblerier angående begreppet "service" - för vem och hur. Det blev en del samtal om ledarskap, pedagogiska ansatser och människor som av olika anledningar "tystnar" där vid kronans hotell, det vill säga Stadshotellet i Karlstad, med en intellektuellt spänstig samtalspartner. Helt plötsligt dök det upp några små skrifter som jag läste medan min "vän" var på undervisning. Jag fastnade och tänkte, oj det här är vad som saknades i mitt lilla bibliotek angående ledarskap, medarbetarskap och det organisatoriska minnet.

Autonomikollaps eller partnerskapande ledning var begrepp som återkom och jag tyckte denna beskrivning var så oerhört elegant. En kognitiv inramning som är väldigt beskrivande för vad som sker med oss som individer när olika organisatoriska kulturer och normsystem krockar.

På en mängd olika nivåer så talas det om delaktighet och bemyndigande. Det som kallas empowerment inom olika managementfilosofier. Men när man som individ väljer att agera som en professionell aktör och handlar i enlighet med detta då är det möjligt att man kanske motarbetas, direkt eller indirekt. Det verkar som det finns ett inbyggt hyckleri i vissa strukturer inom olika organisationskulturer. Idag vet jag att sådant definieras som särkoppling, integritets- och tillitsbrister. Dessa framkallar frustrationer som leder till utmattning, dels organisatorisk men även individuell.

Men inspirerande engagemang och frikopplandet av särkopplingen är svårt och jag fortsatte utforska de små häften som tillhandahölls. Jag tänkte jag vill träffa människorna som utarbetat dessa texter. Vandrade omkring i min tidigare hemstad Karlstad. Tittade ut över de välbekanta vyerna Klarälven, Stora Torget, Residenset och funderade mycket på min tid som servitris, sedan som kundtjänstmedarbetare inom telecom. Jag reflekterade över min tysta kunskap och även mina kollegors angående tjänste- och

produktleverans, det vill säga service. Det visade sig sedan att Samarbetsdynamik även reflekterade över det smygande fenomen som kallas tystnadens spiraler i organisationer och den uppgivenhet som uppstår när "ledningen" gör avkall på internservice.

Jag tänkte på de omorganisationer jag upplevt och det som händer med oss individer när vi får besked om uppsägning eller att det ska omorganiseras. Och jag kände en stolthet över att en kort tid haft förmånen att arbeta med det som kallas re-engineering och processutveckling. Fortfarande tillhandahölls små häften med Samarbetsdynamiks aha-tankar.

På ytan verkade de "täta" texterna självklara, och jag kom på mig själv att högt säga men så är det ju! Men som icke akademiker och med ett brinnande intresse för bildning och förkovran så förstod jag att det här har tagit tid, och oerhört djupa kunskaper att få fram. Så till slut efter något år tog jag mod till mig och mailade ett antal frågor till dig och du tog dig tid att besvara dem.

Bengt-Åke, Einstein yttrade det ungefär så här "Om du inte kan förklara det enkelt, förstår du det inte tillräckligt bra" Och med din gedigna erfarenhet som utforskande praktiker inom mina favoritområden, nämligen etiskt statsmannaskap, ledarskap och organisering så vill jag påstå att du ständigt förklarar det mer än tillräckligt bra.

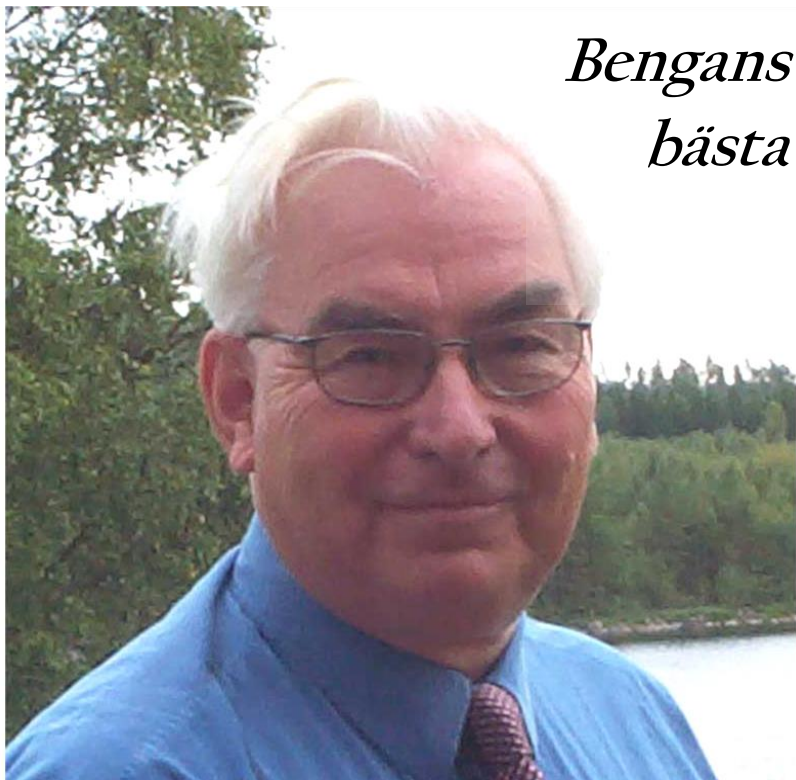
Tack Bengt-Åke för att jag får ta del av din klokhet.

Tindra Annette

Sola i Karlstad

Gullmander and Hummelgård Studios
Proudly Presents: Bengans bästa

CD 1: Med oförglömliga låtar...

1. *Kom hem till mig så gör vi nåt ihop* Monica Hane står för (en del) av fiolerna, Bengan Wennberg kör basen
2. *What do you suggest?* Gestaltad jojk av Karin Eklund med Christina Schön Ohlsson på trumma
3. *Hey Operator!* Katarina Olander och Janne Andersson drar en vals (-verk)
4. *MUCKA:r ni eller är det inte konfliktet ni vill ha* Henri Kinnunen och grabbarna
5. *Ja det är verkligen fred vi vill ha* Bestämd moralfilosofisk kampsång till minne av Krister Janzon med The Janzon Brothers
6. *Hör du inte att det skaver?* Operett av Sven-Erik Liedman
7. *Vi pratar inte bara väder* Countryballad uppförd i solbelyst glänta av Arne Andersson
8. *Var blev ni av?* Facklig rumba, där Rolf Andersson spelar på såg
9. *Jag hashtaggar frågan* Värmländsk folkvisa i modernt tempo av Tindra Anette Broström
10. *Begäret efter allt eller ingenting* Gunilla Hallerstedt och Lallerstedt kokar ihop nåt
11. *Hejbaberiba* Gammal hederlig rock'n roll med inspel av Lisbeth Rydén som inte går på ackord med sig själv
12. *Vuxna människor* Trolsk folkbildande lambada framförd av Christina Mure på tvåhänt klaviatur med ledig stol
13. *Hör du fortfarande inte att det skaver?* S-E Liedman
14. *Roadtalk och lågmäلت kupésnack* Rivig tradjazz av storbandet "Lysekils trafikskola" under ledning av Fredrik Lundquist
15. *Samhällsbyggarmarsch* Uppsluppen fronesisk armkrokslåt iscensatt av Lars Jonsson

CD 2: Och visst minns vi de här och ökar tempot...

1. *Jag mötte praxis* Handfast trallåt framförs av Maria Andrén och Gävlekören
2. *Jag vittjar mina fällor* Slåttervisa av Lopekören under ledning av Micke Lindholm, solist Patrik Elisson och på bastuba Jesper Edlind. Bo Rothstein hänger i baren och står för kapitalet
3. *Tyst jag virkar!* Monadisk sång av Jacques Lacan
4. *Occupational song* Arbetsterapeuternas storband under ledning av Inga-Britt Lindström tolkar ”individuationsprocessen”
5. *The Elephant song* Barnvisa av George Lakoff
6. *Är du kär i mig ännu BengtHarry?* Bloggpunk om känslor och möten som behöver komma till stånd
7. *Reframe or no frame at all* Lakoffsk smäktande samba av Rafael Pimenta med Mårten Sallander på balalajka
8. *Väggtidningstango* Bengan och Monica, ackompanjerade av storbandsorkester i denna intensivdans för (minst) två personer
9. *Påtalåten* Introspektiv rapduell mellan Danne Gullmander och Gunilla Hummelgård
10. *Hör du fortfarande inte? Det skaver!* S-E Liedman
11. *Gemeinschaft och gesellschaft, bättre saft har ingen haft* Open-smurfarnas egen nubbevisa
12. *Vad utmärker blå färg?* Bengans klädbyttartango tillägnad Monica på synkopiska trummor från ”Klangs färg”
13. *Bro över mörka vatten* Per Thorsell sjunger ut om en kommun tillsammans med Kungsängskören med en del plink och plonk av parti-knapptryckare i kulissen
14. *Små grodorna* En avtäckande flamenco där José Luis Ramírez undersöker framställningsformens möjligheter på kastanjetter

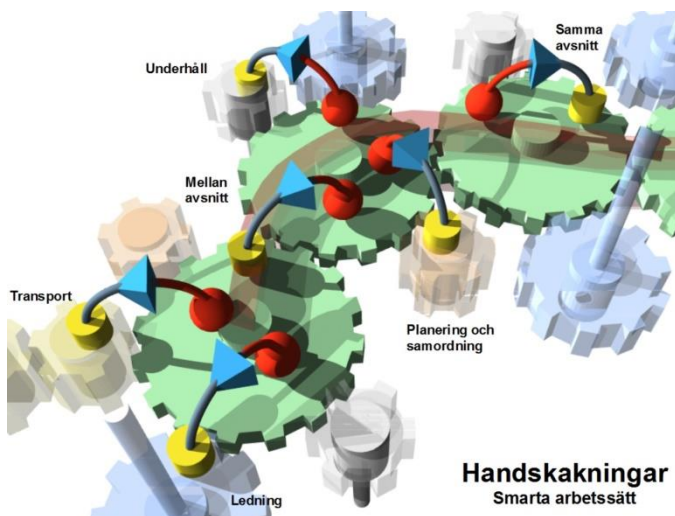

Utanför mainstream

Att jobba med saker som ligger utanför "mainstream" är ensamt och rätt tufft många gånger. Det händer ibland att det behövs rejäl peppning för att komma upp på banan igen efter att ha stångat huvudet i väggen allt för många gånger efter varandra.

Jag uppskattar mycket alla inspirerande samtal och diskussioner som har lyft mitt sätt att se på världen.

Robert Ferm

Bengt-Åke,

Vad fantastiskt att få skriva dessa rader till dig. Det finns mycket att reflektera över och jag vill att du ska veta att det betyder mycket för mig att bara blivit sedd av dig.

Jag minns speciellt ett tillfälle när samtalet gled in på initialrengöring och jag sa att jag inte såg resultatet som målet. ”Att det blir rent är bara en spinoffeffekt.”

Jag minns att du reagerade omedelbart och på ett sådant speciellt sätt och frågade om och om, och om igen, hur jag menade. Jag ler över minnet då jag trodde jag sagt något konstigt och försökte förklara ur olika synvinklar hur jag menade. Jag tyckte jag svamlade men du konkretiserade och beskrev det hela i TPU-boken.

Du, Bengt Åke gör mig varm inombords och jag är så stolt över att få vara din vän.

Kram från

Kattis

Hundar är inte domesticerade för förmågan till underkastelse och lydnad utan för sin unika förmåga till samarbete

Jag kom i kontakt med Bengt-Åke vid en konferens som anordnades av Järnkontoret och där jag, och Kattis Olander samt Bengt-Åke och Monica Hane skulle vara föreläsare. Redan nu förstod jag att jag hade att göra med verkligen seriösa personer. Det var första och enda gången någon hade bett att få träffas i god tid före ett framträdande för att stämma av att våra föreläsningar inte allt för mycket hade motsägande budskap. Jag tror att det gick bra, för efter den dagen har vi varit riktiga vänner.

Jag minns en detalj från det tillfället, jag fick lära mej att attityder förändrar man inte, som jag beskrivit det vid mina framträdanden, (då hade jag hunnit med att sprida villfarelsen inte bara i Sverige utan också i USA och Canada), man förändrar BETEENDEN!

Samarbetet fortsatte senare med att mitt projekt på SSAB i Borlänge användes som exempel när rapporten ”Myter och realiteter om operatörsmedverkan” författades.

Jag är tacksam att ha dej Bengt-Åke som vän. Vid de tillfällen vi träffats och genom att följa din blogg har jag fått tillfälle att lära mig mycket på ett djupare plan. Att få ta del av dina kunskaper och funderingar och delta i diskussioner har varit mycket givande.

Mina erfarenheter kommer ju från det praktiska arbetslivet och där ”avhandlas” allt mycket ytligare. Att få vara en i dina kretsar har varit för mej att erbjudas en ny ”värld”.

Att ha din kunskapshunger och nyfikenhet vid 80 års ålder ger mig hopp som 70-åring. Dina kunskaper sträcker över mycket stora och varierande fält, men jag tror att du fortfarande söker en förklaring på *fenomenet Samarbete*, du letar ”bakterien” som kan förklara fenomenet för dej och inte minst för oss andra medmänniskor. Det är nog som med ”Higgspartikeln”, den måste finnas för att allt skall hänga ihop, men hur hitta och bevisa att den finns? Ja, det lyckades ju i Cern! Jag är övertygad om att du kommer att hitta din ”Samarbetspartikel” och dela den kunskapen med oss!

En lustighet som du berättade var att du länge hade trott att jag varit chef för media, i meningen information och presskontakter. Det stämmer att jag en tid var ansvarig för mediaavdelningen på SSAB i Borlänge, men här är media i betydelsen mediaförsörjning av olja, gasol, vatten, ånga med mera.

Du måste varit frågande och funderande då jag i våra kontakter inte det minsta uppvisat någon som helst kunskap eller begåvning som skulle tyda på före detta informationschef. Det var först nyligen som du berättade detta! Hur länge hade du funderat och hur var dina tankar? Kanske ett underlag till en diskussion!

Så till en förklaring till rubriken, den är en ”tes” som du skrev när vi tillsammans diskuterade frustration. Tesen, är för mig ett bevis å din breda kunskap och mycket varierade områden. När jag läste den för första gången gav det mig en aha-upplevelse. Jag har ju hela mitt vuxna liv ägnat mig åt hundar som uppfödare, domare, kursledare och lett ett stort antal konferenser.

Det här var ju de nyckelord som man borde öppna alla hundrelaterade verksamheter med. Det skulle gjort att man haft ett utmärkt utgångsläge att bemöta och diskutera det alltid uppdykande påståendet att nästa alla problem beror på bristande ledarskap/dominans. Mina erfarenheter från

ett långt yrkesliv är att samma enkla förklaring återopas lika ofta när samarbetet brister.

Så Bengt-Åke, när du hittat din ”Samarbetspartikel” så är jag övertygad om att den kan ge nya lösningar och svar på frågor om samarbete i dess olika former.

Grattis Bengt-Åke till dina 80 år och jag ser fram emot att som 80-åring skriva nästa kapitel till din 90-årsdag.

Jan

Jag vet inte jag. Jag har hört ett oändligt antal diskussioner i soffan i Ölsdalen. För det mesta kan jag tycka att både Janne och Bengan är rätt på det, men det där med att hundars förmåga till samarbete är anledningen till att de är domesticerade. Det säger väl mest något om hur ointelligenta hundar är. Jag har inte behövt utveckla någon förmåga till samarbete, men jag får alla andra att serva mig ändå...

Lilla Hjärtat

Mannen på andra sidan bordet

Mannen på andra sidan bordet är övertygad. Han talar entusiastiskt om ett ämne han är djupt engagerad i.

Jag lyssnar och väljer att hålla en låg profil. Är utsänd av min egen organisation för att "spana". Min chef oroas över vad som komma skall.

Mannen på andra sidan bordet fortsätter, det som avhandlas börjar kännas som en ödesfråga. Hänga på och möta en bättre värld, sitta kvar och... han upprepar sitt budskap.

På samma sida av bordet som jag själv, och till höger om mig, sitter en konsult. Han är "kallad" av mannen på andra sidan bordet för att stödja i denna avgörande fråga.

Konsulten är noggrant inläst på Benjamin Blooms taxonomi från 1956, vilken är en grundbult i argumentationen från mannen på andra sidan bordet.

Konsulten anför alternativa synsätt.

Mannen på andra sidan bordet tillhör samma organisation som jag. Konsulten har jag aldrig tidigare träffat.

Mina sympatier ligger hos konsulten.

Mannen på andra sidan bordet börjar känna sig pressad, upptäcker nu mig (känns det som) och frågar vad jag tycker. Min spontana upplevelse är att han hoppas på en räddningsplanka, en meningsfrände.

- Du har ju inget sagt, tillägger han.

Jag tillkännager att jag har samma invändningar och tveksamheter som konsulten.

Får lite uppfattningen att det är första gången som denne man fått möta en avvikande uppfattning, i alla fall i denna fråga.

Han har nämligen frälsts av detta med "kvalité". Han är övertygad: om man analyserar organisationens verksamhet och delar upp den i sina minsta beståndsdelar, gör dessa mätbara och dessutom ger dem en prislapp: Då kan vi skapa den perfekta verksamheten.

Väl ute på Löjtnantsgatan tittar jag och konsulten förundrat på varandra. Det är en mycket annorlunda upplevelse vi varit med om. En som vi många gånger kommer att återvända till.

Här startar en lång vänskap och ett samarbete i många olika frågor. Undersökningar, projekt, texter - Ja, många saker har vi gjort tillsammans.

Bengt-Åke, tack för alla inspirerande möten. Gratulerar på födelsedagen och ser fram till fortsatta gemensamma äventyr!

Micke

En oväntad vändning

Efter middagen sitter kursdeltagarna i mindre grupper och pratar om den uppgift de arbetat med när kursledningen kommer in i lektionssalen. Det är en kurs i ledarskap och kursledningen består av flera handledare och en av dessa är Bengt-Åke. Kursdeltagarna fortsätter samtalandet utan att fästa någon större notis vid kursledningens närvaro. Efter en stunds väntan tar handledarna till orda och meddelar att tiden har passerat klockslaget då nästa programpunkt skulle börjat och därför det lämpliga i att avsluta samtalandet. Kursledningen får upprepa detta minst en gång till.

En deltagare ger emellertid uttryck för att påminnelsen uppfattas som ett intrång i ett givande och ännu inte avslutat resonemang i gruppen. Varpå Bengt-Åke svarar med att det å andra sidan kan uppfattas respektlöst att nonchalera den planerade verksamheten.

Den något upprörde deltagare förpackar ett så kallat ”jag-budskap” som lät ungefär: *”När du avbryter samtalet, kan jag inte koncentrera mig på vad som sägs i gruppen och då blir jag irriterad”* och sänder det i riktning till Bengt-Åke.

Kursdeltagaren, precis som flera av oss andra, kom från en verksamhet där vi fått lära oss att man ska ge feedback genom ”jag-budskap” och där mottagaren av budskapet förväntas ta ansvar för att förändra sitt beteende.

Den saken kan man tänka mycket olika om och det gjorde även Bengt-Åke som svarade ungefär: *”Jaha, men vad ska jag göra med den informationen?”*

Min tolkning var att han inte såg det till någon hjälp för att lösa den praktiska frågan gällande hur den planerade verksamheten skulle hanteras.

Kursdeltagaren upprepade budskapet men utan att resultatet blev något annorlunda än tidigare.

Den avsedda effekten uteblev eftersom Bengt-Åke inte ”spelade” efter samma samtalsregler och inte riktigt kunde se varför han skulle ta ansvar för hur den andre personen valde att reagera. Det är förstås min tolkning. Dessutom bidrog samtalet inte till att lösa den föreliggande arbetsuppgiften utan handlade om något annat.

Hur det än var gav det mig anledning där och då att fundera över samtalssituationen som uppstod. Om hur svårigheter att få till meningsfulla samtal kan spåras till något vi själva bär med oss. Utmaningen för mig var att det som visade sig genom samtalet ifrågasatte vad vi lärt oss och därmed tagit förgivet. När kommunikationen inte fungerade saknade många av oss förmågan att reflektera över det. Den växande insikten jag (och flera med mig) fick om konsten att föra bra och utvecklande samtal var påtaglig och stark.

Från den gången för snart 20 år sedan har det funnits många tillfällen då jag återvänt till just den här situationen för att den så tydligt påminner mig om att bra samtal bygger man inte på koncept eller tekniker. Samtalet inrymmer så väldigt mycket mer och därför handlar det verkligen om en konst. En konst som Du tillsammans med Monica sagt så många kloka ord om.

Så tack för det, Bengt-Åke!

Mikael Gudmundsson

Kära Bengan!

När jag funderar tillbaka på mitt liv så kan jag se möten med människor som på olika sätt påverkat mina vägval i livet. Jag har i princip inga idoler och min stalkerpotential är försumbar, men skulle jag välja ut en förebild och någon som påverkat mitt liv en hel del – så blir det du Bengan.

Första gången vi träffades var på Karlberg och på ett så kallat erfarenhetsforum i ACL's regi. Som ung och oreflekterad Löjtnant fick jag förmånen att träffa dig – eller ja – man blev lite skraj till en början. Arrangören hette Peter Tillberg, vilket i sin tur ledde till ett arbete på ACL, men även att ingå i ledningen för KLLOK 1998 och 1999. Där dök du upp igen och tillsammans med dig och Peter fick jag vara med på mitt livs utvecklingsresa. Av alla saker jag upplevt i arbetslivet är KLLOK och alla våra ”eftersnack” det häftigaste jag varit med om.

Dina observationer och slutsatser gjorde att upplevelsen gick från förvirrad till upprymd. Det som hände där och den kunskap det förde med sig bär jag med mig än i dag. Det är till och med så att det förhållningssätt som den utbildningen vilade på är något jag tillämpar dagligen, och på så sätt skiljer ut mig och Märten från många i vårt skrå. En konkurrensfördel helt enkelt.

Du fick mig även att inse och på ett helt annat sätt värdera min tid som officer i aktiv tjänst och på de utvecklingsenheter jag verkade de sista åren i kungens tjänst. För mig har du varit lite av en ”barnmorska” som tröstat mig efter de smärtor jag faktiskt upplevde på kaserngården eller på skjutbanan. Idag är jag stolt över det jag varit med om och skapat under min tid på Roslagens Luftvärnsregemente, Karlberg och Försvärshögskolan.

Många uttryck har du myntat och som jag använt och förhoppningsvis förädlat i mötet med mina kunder. Jag har tagit med mig begrepp som cirkusdirektörer, brobyggare mellan akademiker och praktiker, horisontellt och vertikalt, topik, tigandets tyranni och att inte tänka på en elefant. Allt sammantaget tycker jag det har gjort mig till en bättre och tryggare ”tänkare”, vilket har hjälpt mig mycket i svåra och otrygga situationer i arbetet och privat. Det finns något att falla tillbaka på, en fond att stå på. Det är jag oerhört tacksam för.

Det finns nog ingen universitetsutbildning som på samma sätt kunnat placera mig där jag är i dag. Något du för mig förkroppsligar, är en kombination av förståelse och ödmjukhet. I begynnelsen när jag umgicks med dig hade jag en skräckblandad förtjusning i de inledande mötena. Jag insåg dock rätt snart att du inte hade några som helst behov av att använda din kunskap och framtoning för att positionera dig gentemot andra som vill bidra till helheten efter bästa förmåga. Det innebar att jag som rookie kunde sänka mina axlar och delta i samtalen och genomförandet för att kunna vara mitt bästa jag.

Just denna ”grej” är något jag bär med mig när jag möter andra, där jag är ”Bengan” och de andra är ”rookies”. Just det här är så rätt för mig ur ett mänskligt perspektiv att det blivit en del av mig jag känner mig stolt över, det är en värdering och en drivkraft på en och samma gång.

Jag tror inte heller att jag hade arbetat med det jag gör idag och på sättet det går till, om inte jag hade inspirerats så mycket av dig. Kanske hade jag blivit en ”slottskramare” på Karlberg eller tagit en anställning och arbetat med att gå på möten få förstå vad de syftar till. Jag ryser av blotta tanken.

Jag har länge närt en dröm att skriva själv. Alla de rapporter du och Monica har skrivit genom åren har inspirerat mig och givit det mod som krävs för att jag skall ta mig över linjen och faktiskt komma igång med

mitt eget skrivande. Min fru har ofta frågat om det inte finns annan och mer lättsmält litteratur att ta med på semestern. För mig har rapporterna varit en högtidsstund på stranden, där under parasollet med en kall öl i handen.

Att du nu, vid härliga åttio års ålder fortfarande tänker, producerar och skapar gör mig än mer taggad att följa mitt hjärta och göra saker som ger mig energi. När min fru och jag funderar över vad vi skall göra när vi går i pension och hur vi skall få till den tiden på ett bra sätt, inser jag att det för henne handlar om att avsluta något och påbörja något annat. För mig handlar det endast om att njuta av det jag i dag gör, låt vara i en annan kontext.

Jag hoppas att jag kan förbli pigg, nyfiken och produktiv långt upp i ålder. Även där är du en förebild.

Words are not enough!

Rafael

Må kraften fortsatt vara med dig

Mitt första möte med dig Bengt-Åke var via kunskapsabonnemanget, jag hade då flera kollegor som både träffat och samverkat med dig tidigare. ”Kunskapsabonnemanget det är något speciellt”, det hörde jag dem säga många gånger. Det var lite hokuspokus för mig och dom som var med där, dom var utvalda och förstod det andra inte förstod. Jag fick upptäcka att visst var det speciellt att samtala på det sättet vi gjorde men även att jag kunde bidra.

Jag minns speciellt ett möte i Norrköping som för mig var bland den mest förvirrande aktivitet jag deltagit i. Inte förvirrad aktivitet utan förvirrande för mig, jag förstod ganska omgående att det är något jag inte förstår, när jag inte förstår vad vi håller på med när vi bara ”pratar runt”.

Den första träffen öppnade något hos mig som jag då inte förstod var det var, nu många år senare kan jag inte förklara det bättre än att det väcktes en nyfikenhet eller kalla det vetgirighet om saker som jag inte ser eller förstår. Man skall veta att jag då kom från en värld där allt gick att räkna ut på förhand och som bestod av koncept, ramar, strukturer och varför inte toppa med lite policys också.

Ett annat starkt minne är ett möte i Nacka på mitten av 2000-talet, då vi hade bjudit in dig till vår dåvarande firma för att reda ut verktyg och management-metoder. Vi hade på den tiden dåligt med uppdrag och hoppades på att ytterligare några verktyg och metoder skulle lösa den problematiken och ge oss en klar världsbild.

Det var en fantastisk dag då insikten växte från den sanning som vi då satt fast i, nämligen att svaret ligger i verktygen och metoderna, till förståelsen att det är helt andra parametrar och ingredienser som är grunden till vad man nu kan kalla framgång. Jag måste erkänna att där

och då tyckte jag det var konstigt att du inte svarade rakt på våra frågor och undringar. Så här många år senare förstår jag att det var både en omöjlig uppgift och att den var sprungen ur ett förlegat sätt att se på saken. Tack för det!

Jag har sedan deltagit vid flera möten och dagar, fast då mer med nyfikenhet på nya perspektiv och på jakt efter det jag inte förstår. Jag har vid varje tillfälle haft en känsla om att jag har någon form av insikt eller avgränsning för den fråga som diskuteras. Varje gång har jag överraskats över hur komplexa och mångfacetterade många frågor är. Då frustrationen i de stunderna är bortglömd ser jag tillbaka på dessa träffar som fantastiskt givande.

Nu tar jag mig friheten att värdera den tid jag har haft förmånen att ta del av dina tankar. Jag kan se vilken stor betydelse du har haft för mig, för mitt värv som konsult och för vårt lilla företag Reframe. Jag vill med detta uppmärksamma dig på det du bidragit med till samhällsutvecklingen, vårt företag och inte minst för mig personligen.

"Må kraften fortsatt vara med dig" som Obi-Wan Kenobi skulle ha sagt.

Stort tack och ett jättegrattis!

Mårten Sallander

Primus inter pares

Som ny i Degerfors var det en fröjd att komma på mitt första ”öppet hus” i Ölsdalen. Det var Sören och Suzanne på näringslivsenheten i Degerfors som tipsade mig när de fick höra lite mer om min bakgrund och yrkeserfarenheter med ett mer dialogbaserat angreppssätt på lärande, organisering och ledarskap. Det fanns enligt dem inte så många verksamma i regionen inom min bransch, men de uppmanade mig att ta kontakt med Bengt-Åke och Monica, ”som nog också sysslar med sånt där”. Sagt och gjort, jag ringde till Samarbetsdynamik och fick en inbjudan att titta förbi den 14:e någon månad för att samtala om ett högintressant och aktuellt ämne. Jag lovade komma.

Lätt försenad som vanligt en vacker lördagsmorgon och full av förväntan tog jag mig alltså upp till Ölsdalen för att träffa vad jag misstänkte var likasinnade. Det kändes spännande och nästan osannolikt att jag skulle få dela en heldag med intressanta människor som resonerar om aktuella samhällsfenomen. Finns verkligen detta fenomen fortfarande i dagens värld? Tar sig någon tid att gemensamt med andra tänka fritt kring dagens utmaningar och står denna tankegemenskap att finna i en vacker liten stuga utanför Degerfors?

Det verkade otroligt och nästan subversivt på något sätt, ett radikalt motstånd i en tid av ett allt ängsligare samtalsklimat, snabba klickmonster och trånga åsiktskorridorer. En slow-food rörelse för samhällstankar i protest mot färdigförpackade ytligheter.

Vad jag fick möta överträffade alla mina förväntningar och fantasier om en salong för intellektuella i sekelskiftets Wien eller 1800-talets Paris, främst för att det var på riktigt. Detta hände faktiskt. Det är en sak att som ung filosofistudent se sig själv njuta av trevligt samkväm med en långskaftad pipa och hornbågade glasögon hos Fabianerna eller under en

middag på Tavistock, men det är en helt annan att faktiskt få uppleva ett sådant sammanhang på riktigt, med riktiga människor, som har en mängd riktiga erfarenheter. Att få gymnastisera hjärnan och själen tillsammans med andra, äta en god lunch och blicka ut över en vacker utsikt mellan samtalen. Att gemensamt föra en dialog kring det samhälle som berör oss här och nu, som sker medan vi samtalar; en dialog som bidrar till att sortera och konstruera den samtid vi avhandlar – det är stort.

Dialogen är en upplevelse som vi reservationslöst får dela med de andra i rummet och på så sätt med hela världen, inte bara idag, utan också med världen före oss och efter oss. Inom denna trygga och stimulerande miljö har vi förmånen att ägna oss åt det mest mänskliga och kanske det mest ursprungliga (i ordets rätta bemärkelse); något som förekommit i alla kulturer, i alla tider genom historien och troligtvis det som varit avgörande för att utveckla oss som art – att samtala och reflektera i grupp. Vi återtar den uråldriga gemenskapen som fanns vid flockens lägereld och under byns stora ek.

Men precis som när byn samlades under eken, så blir det bättre när vi har tillgång till en fast punkt i samtalet, någon som leder genom att ledas, någon som både ger den trygga inramningen och sporrar oss till att våga gå utanför den och titta vad som finns bortom det omedelbara. Någon som hela livet investerat i sitt eget och andras lärande och därför kan bidra till det konstruktiva i dialogprocessen och att fjättra den till vardagens praktik. Denna någon är i vårt fall Bengt-Åke, primus inter pares.

Med sin förmåga att snabbt kondensera substansen i till synes trassliga resonemang och förmedla komplexa tankar på ett tillgängligt sätt, ger Bengt-Åke samtalet både ett djup och en gripbarhet på samma gång. Istället för att utmynna i allmänt sofisteri, ger han oss möjligheten att rikta dialogen så att den får betydelse för hur vi förstår och manifesterar

existensen i vår egen vardag. På grund av detta blir våra samtal något utöver en lisa för själen och en oas av mänsklighet i en allt mer fragmenterad värld; de får verklig mening.

Tack Bengt-Åke!

Fredrik Råkar

Foto: Siv Östman

Dannes samtal – en sorts bikt

”Lyssna, jag är en gammal man. Jag har levt under väldigt många regimer, mycket hopp och väldigt många löften. Inte ett enda besannades. Så därför är jag aningen skeptisk. Vi rör oss från ett hopp till ett annat, men ser jag tillbaka på mitt 90 år långa liv liknar det en kyrkogård av ouppfyllda löften. Det är inte ett argument för att vi ska sluta leta nya lösningar.”

*Zygmunt Bauman intervjuad av Sverker Lenas i sitt hem i Leeds
DN:s kulturdeltidningen 8 maj 2015*

Bengt-Åke – Bengan - Wennberg – 80 år och jag skriver som det enda rimliga. Du är sammansmält i vad du engagerar dig i. Vilket gör dig mångbottnad och, gissar jag, ser på livet lite som Bauman som svarar på Lenas om ”vad som (...) ger dig en känsla av värdighet?” ”Väl utfört arbete.”

Det är välsignat att hänge sig ”väl utfört arbete” som du visar genom orden, skrifterna och alla samtal med kollegiala vänner. Du har halvt på skoj bett mig skriva om ert arbete. Avvärande skämtade jag bort det men tog tillbaka att det saknades mig. Med avund läser jag författare som levt med sin namn när de tecknat deras biografi. Hur uppgår man så i en annan, i något tredje, och så ödmjukt nära den man tecknar? Att skriva dig är att tilltala det *vi* som du och Monica utgör också vävda med så många och med era skrifter.

Diskurser och ordens precision. Nutidens texter är starkt personcentrerade. Ändå är jag bunden vid dess trånga vy. Den sortens

betraktelser blir lätt parfym. En lukt man noterar, sen borta. Och med tanke på din angelägenhetsgrad tenderar mina utsavvningar att förråda. Skickar dig ett av mina exempel från höstens skrivarkurs där jag framställer Adolf Eichmann – alias Ricardo Klement – i en Sartreisk prosa. Ironiskt sätter en Ragnar Lyth upp teatern ”Samtal före döden” på samma tema och Leif Zern recenserar syrligt: ”Vad låter det som? Skrivbordsromantik. Mer parfym än verklighet.”

Så här är min svårighet. Allt för nära självet och allt för långt från dig. Det är pinsamt men på samma gång min utgångspunkt här.

Nåväl. När vi ses vill jag ofta ha dig och Monica för mig själv. Bara vi. Och få är så hjärtligt gästvänliga och på samma gång allvarligt menande. Oomtvistligt så. Låt mig därför berätta om din betydelse. Kanske en förstämd skildring men jag uppmanar att läsa narrativt. Livsberättelser är tillrättalagde efteråt, ofta påbörjade tidigare, samtidigt osammanhängande i nuet. Möten och vägskäl må vara konkreta. Men meningen vi ger dem flyter och är ofta oklart ämnade innan...

Möre utanför Kalmar våren 2003, är första gången vi träffas, på en delkurs på Fackprogrammet i ledarskap. Vi sitter i en öppen sal med fåtöljer i ring. Längs väggen 14 uppsatta blädderblocksblad fulltecknade av dig. En kort presentation vad du tänkt och ”jag vill ogärna att någon drar svärd”.

Vad är det?

En brytpunkt!

Ditt inspel måste beredas så. Det ställer utbildning och organiserande på ända. Inte som det *kan vara* utan som det *associeras*. Utbildning är en tryckkokare. Aggressioner ligger ofta ytligt. Svärden lättillgängliga. Att som initiativtagare avvärpa sig öppnar. Annars är tillfället förbi. Vertikaliteten mellan lärare och elev är nu tillfälligt bruten för ett

horisontellt gemensamt beseende av det kommande. Inte lika med att alla har samma talutrymme, än mindre samma utgångspunkt, ej heller samma mål. Men det kommande avses för allas vidkommande. Det var tanken.

Så förrädisk att förenkla så här, så förrädiskt svårt att överföra. Från ett till annat. Du och vi talar om linjen. Den mellan oss: et och det övergripande.

Vad är det?

Teorin och mäktigheten, den måste brytas!

En bild med en massa streckgubbar - ingen given struktur, en annan strukturerad, överst en människa, Gud, kungen, ledning och chefer, i nedstigande linje, teori och görande med samma koppling.

Bryts upp!

Runt detta uppehåller vi oss. Hur kan man förstå? Att vi tänjer begreppen å ena och vårt sociala utrymme å andra sidan. Släpper upp mänsklig nödvändighet. Just så. Nödvändighet som förenar utöver vad som tas för givet. Det är inte ofarligt. Men i den för givet tagna linjen avhumaniseras ilskan och placeras i linje-rollerna. Aggressioner här blir däremot inte mindre allvarliga men vårt utfall. Fantastiskt otryggt för att alla måste hjälpas åt att dämpa och överbrygga.

Samma höst träffas vi på ledarskapsinstitutionen i Karlstad. Min kollega Dagge Granberg bjuder er båda för att ta del av våra kurser vi bedrev vid F21. När vi beskrivit dem säger du tankfullt ”nä, det är inga kurser... Det är liksom ett annat djur... Mer av en *demonstration*”.

Jag hisnar vid brottet i den dragna samtalsfåran. Jag begrep hur delikat noggrant ordens betydelse ligger nära ett för något annat och insåg hur

ovarsam jag och människor överlag är med detta så påtagliga, på samma gång undflyende.

Det var en stor händelse. Kanske gick jag över stag. Jag var redan på väg bort från utbildning och i synnerhet ledarskap och lättad av ord på det.

Anspraak. Jag ser här en natt en repris ”De sista bokbindarna” om en ung bokbindare som avlägger sitt gesällprov hos en mästare som bundit böcker i över femtio år. Det är en ömsint skildring bland egentillverkade och dyrbara verktyg och material i en källarlokal i Bromma. Lika angelägna om kvalité i vad de arbetar med är de till livet i stort. Ett te ska väljas med omsorg, en idé växa fram och varje steg noggrant övervägas. Misslyckanden är ofrånkomliga men ovälkomna. Erfarenheten sätter sig i kroppen. Mästarens fru arbetar också där och menar att han likt få använder hela kroppen bakom varje moment. Ändå är han förunderligt verbal. Som att han djupt funderat på och satt ord på hur han gör och vad som är viktigt.

Lärlingen arbetar fram sällsamt vackra och stilistiska inbindningar men är ofta osäker och frustrerad. Idé, eller brist på, möter verklighetens motstånd. När hon ber om råd hjälper han retfullt enkelt och på samma gång försmädligt bortanför hennes erfarenhet. Hon suckar och himlar. Kanske tycker hon att han är petig, ja eller inte rör sig tillräckligt nära hennes erfarenhetsrand. Och egentligen är hon frustrerad över glappet. Det tar sådan ofantlig tid. Att inte att få händer, sinne, kreativitet och material att behärskas, är tålmodsprövande. I en scen står hon och böjer på en hård papp. Hon menar den är för hård. I nästa känner han på samma. ”Det ska vara hårt” menar han. Hon söker någon ådring, en naturlig böjning. Omärkligt vrider han på den lilla biten och lika omärkligt noterar hon det hon sökte och som för en tittare förblir dunkelt.

På motsvarande sätt upplever jag ditt anspråk. Fast det på betydande plan skiljer sig. Egentligen är det en ouppklarad omständighet det att fokus oftast ligger på det *mellan*. I fallet boken är det klarare. Ändå är det som måste sägas – om det mellan – svårt för alla som har en särskild relation till, en särskild erfarenhet av det menade. Ofta otympligt för att man refererar till för mycket i förhållande till frågan. Frågan är dessutom oftast betydelselös eller opraktisk – från början. Och det avsedda är heller sällan delat.

Må vara att du med dem du samarbetar pekar ut gemensamma fenomen med språket. Men det man refererar till är i regel utanför rummet och pekar in i andra konceptuella tankerum som rum med andra människor, andra samtal och praktiker. Och givetvis förutsätts att ni tar det och varandra på allvar för att bena ut och förstå för att finna lämpliga beskrivningar.

Partnerskapet. Du talar ofta om partnerskapets förutsättningar. Det kan inte vara ensidigt. Det visar sig i grader av ömsesidighet. Men svårt att teckna. Oftast visar det sig först efterhand, inte sällan för sent. Det sociala krockar med det mänskliga. Det sociala är trängre än det mänskliga. Karl-Ove Knausgård kämpar med dessa två krafter. Artighet, blygsel, försiktig precision är en självklar del av alla mänskliga möten - i början. Man kommer inte runt det. Det går inte med ordens precision att gena. Det måste mjukas upp. Och få tillåts dessutom att gå utanför och reflektera om det sociala – egentligen. Så det ”vi” som du med andra upprättar är på ett sätt inbjudande och på annat motspänstigt. Såtillvida att samarbetet räknar med en delad socialitet. Det är den i det tillfälligt upprättade. Men inte i bemärkelsen delad diskurs, delade förgivettaganden – åtminstone inte fullt ut. Tvärtom är det detta du har att arbeta med och ofta mot. Det som å ena sidan binder människor samman och på samma gång fångslar dem i det dess trygga men tillika

begränsande ram. Där det mänskliga alltid är större. Det kan man snabbt begripa.

Var går ens gräns för anspråk? Att på allvar förstå varandra ruckar tillvaron, hotar partnerskapet och identiteten.

Vems är ansvaret? En meningslös fråga. I det man överskrider det sociala blir ansvaret delat. Det saknas ord för det. Ansvar är personligt och prefixet ”delat” förvirrar. Därför blir ledarskap opraktiskt här. Det är diskursivt förlängningen av *allt* ansvar. Därför spränger detta nötta begrepp dess menade gränser. Giltigheten går för många liknande begrepp vid närmare analys förlorad och man försöker bända in annat. Begreppen blir amöbiska. Vad som då är hållbart, robust, är vad partnerskapet i stället måste pröva och tänjer här de socialas gränser. Vissa ser roat det här som språkliga utflykter. Men taget på allvar skär det rakt in i det innersta och tvingar fram ställningstaganden med långtgående följder.

Och här är vi frivilliga! Men väl så långt är frivilligheten anspråksfull. Den linje genom vilken man annars kan säga sig tvingad – i ett tänkt underställt/överställt perspektiv – ger faktiskt större frihet *att låtsas*. Ta pauser. I det här är vi tvungna att göra reda för även oreda.

För vad är alternativet: Lättja och liggtighet, relativism och lek kanske, till sin spets cynism och förnekelse. Cynismen är utbrunnen frustration. Och visst är det flytande. Människan pendlar mellan allvar, lek, som att vila i lydnad eller ignorans.

Hierarki och vertikalitet blev tydligare när vi satt på det där hotellrummet i Skellefteå efter ett möte med ”Memeologerna” hösten 2005. Det var esoteriskt, att varsamt ta sig an det sagda och av oss hörda när vi bläddrade bland bilderna på väggtidningarna och naturligtvis uppriktigt svårt. Här sitter jag inbjuden, mest glad att slippa min håglösa

praktik. Och har just samtalat med människor som jag gissar ibland känner lite som jag. Även om inget i deras ord röjer det jag skriver nu.

Eller gjorde de det?

Var de vertikala inslagen tvärtom ett uttryck för det? För mot detta stod annat. Deltagarna var inne på det systemiska, komplexa. Men som står lite för sig självt. Innan är hindren inte bara komplexiteten utan också det vertikala inslaget men dem mest förutan, annanstans. Jag vill inte förringa dem. De var något viktigt på spåren. Men så som de talade om implementering förvirrade. Är det i själva verket partnerskapets anspråk som bråkar?

Är det allvaret på vilket sätt vi inbjudna implicerar dem deras praktik?

Kanske tänker man: ”Borde inte alla göra det vi här gör som är så svårt att få accept för?”

För det ämnas Texten. Den är bryggan. Men också, den är vår gåva och plikt att framskriva. Men blir aldrig *ett*, alltid läst privat. I det privata gör man texten till sin, eller någon annans, eller till något tredje eller inget alls. Man kan i läsandet återskapa det vertikala: För dess mängd, dess tyngd, under dess allvar, förundrat, i mjugg kanske, blicka uppåt: *Detta är inte för mig!* På dess altare: mitt offer – som läser. ”Det är det inte värt”, kanske en del tyst bekänner. Det ingår i partnerskapets villkor. Man gör vad man kan. Vad som sker återstår att visa sig!

Men så händer det! Och det är detta som driver dig. Dessa skimrande ögonblick av om inte samförstånd så framflyttning och mest *delad större socialitet!* Diskurser som gemensam-görs, ord som får högre pregnans man *här* kan referera till och inte behöva gå över ån efter.

Är det inte detta som är grejen – det att dela? Ensam med sina tankar, drömmar, reflektioner, teorier, frågor och formuleringar är de bäst

lindrande, möjligen utpekande. Men utan att dela blir de fjäderlätta för att de saknar en mortel att stöta dem i. Virvlar förstrött utan mothåll. Relativismen är ensamhetens varande, döden dess slutstation.

Örebro hösten 2005. Du och Monica återuppväcker abonnemanget. Jag har en bibba text skriven allt för oberoende, allt för ungdomligt lättvindigt, som heter "Funktionellare...". Som om det jag egentligen är rotad och utväxt i, min dotter Malva under kära mors försorg på ett hotellrum en bit bort, inte angår mig. Som om det livet som just börjat, obekymrat kan låtsas bort.

En talande tystnad om bibban lägrar sig bland symboliska förläggare som fått ett utkast att läsa av en alltför nära vän. Försiktiga fingrar, artiga blickar. Och bakom på de uppdukade bokborden ligger originalen.

Och samtidigt. Det är en ömsint stämning. Människor kommer långväga. De borde känna som jag, de borde känna som ni, omslutna i varandras vänskap och äkta intresse att söka det tredje, var och en med sin historia intimt tvinnad med er, dig och alla andra i rummet.

Det är lätt att tiden efter likt ökensand täcker över. Men det måste vara unikt. Det måste vara enastående, så många långa pågående, återknytande relationer och arbeten upprätthållna över tid i vänskap och i så djupt kollegial stämning. Bitterljuvt vackert och på samma gång så självklart att det måste omgestaltas för att kännas. I vanan försvinner en del av det sublima samtidigt som kontinuiteten krävs för att hålla det sociala utspänt. Det får inte slappt bli hängande. Då återstår bara fraser och avhuggna antydningar.

Jag har ett kort gästspel vid Militärhögskolan Östersund (Mhs-Ö). På F21 har jag hamnat på glid. Man har inte behov av två "Fackmän". Året efter kursen var jag en frivängande entitet. Ibland i ledband med Dagge

varvat med tidsrymder förströdda av inkrökta sysslor på okänd ort. Men var också en äldre rörelse. Jag skyndar närmast på den. Det är länge oåtkomliga perioder på jobbet som tagit mig år att avtäckas i efterhand. Tid på skjutbanor, i befälsrum, i unkna källarlokalerna, bland skaror av för mig ointressanta värnpliktiga och kollegor, tusentals människor under bara tiotalet år, namn- och ansiktslösa uniformerade värnpliktiga.

Mhs-Ö. Ansvarar för en ledarskapskurs för hemliga soldater. Jag får en kollega i sista stund i en stackars kvinnlig officer från FHS. Jag är så envis och självsäker att kursen måste bedrivas efter Pedagogiska grunder – min bibel. Hon är utsattheten personifierad. Jag minns mest att jag mellan aktiviteter med deltagarna har fullt sjå att undervisa henne. Deltagarna, ja man kan bara gissa, var urtypen för manligt vältränade talträngda praktiker och på samma gång utlämnade åt mina experiment. Det måste ha varit hotfullt för alla. Är det därför jag är så tillkämpat käck?

Och det stannar inte där. Jag har fått smak på Fokusgrupper. Har bjudits till Ledarskapsinstitutionen på FHS för revideringen av ”Pedagogiskt utvecklingsarbete – kapitel två” och tycker från min höga sadel att deras ansats är futtig och allt för teoretiskt ogrundad. Nä, jag ska självklart inte läsa för jag ska ju producera egna, bättre teoretiskt och framförallt praktikerdrivna texter!

Förhandlar fram fokusgruppssamtal på temat med ett urval av personalen. Folk ställer upp. Men utrymmet för snävt, samtalen blir mer av demonstration. Och min ovana kombinerat med att jag vill göra annat som är roligt landar i magplask. Jag tänker inte så då.

När jag sitter där på FM: s traditionella uppföljningssamtal får jag ett betyg som stänger möjligheterna att läsa vidare permanent. Jag ville förstås inte bli karriärist, men givetvis belönad.

Och överdrivet uppsökande, iscensätter jag projekt. Och trots för långt tänkta upplägg, skakig underbyggnad tar du dem och mig på allvar. Du och Monica läser den där teoretiskt framtunga och empiriskt baklätta texten. Välvilligt ser du vad empirin för mig blint utpekar: "Deltagarna säger inte så mycket om vad pedagogiskt utvecklingsarbete är..." Det var ingen pik till deltagarna som det uppmärksamade frågans omfattning och att jag missar steget innan - "det mellan". Och jag var redan vidare.

Militärhögskolan Karlberg (Mhs-K) 2006-2008. Jag kan överse iver och ömsint tolka mig desperat sökande en plats. Med Henri Kinnunen, som gick Fackprogrammet med mig, vid samma enhet finns ljus. Han har med sig en kollega som får låna organisationens öron. Och man får nöja sig med det. Att vi, mest jag och Henri, får gehör på en konservativ skola, som haft erkänt många banbrytare som gått i väggen och flytt till FM:s utmarker, är ändå remarkabelt. För vi fick inte bara accept för mycket öppna kursupplägg. Vi fick också möjlighet att underbygga dem med din och Monicas erfarenhet.

Men det fanns också annat där. Stundom drabbades jag av outhärdlig tristess mixad med illamående oro. Existentiellt. Gnagande, då jag såg praktiken för vad det var. Jag upplevde sällan lyxen med avancerade upplägg utan såg baksidan med utbildning och dess alltför vidsträckta tröttsamma repetitiva karaktär: ständigt nya kurser, nya kullar. Det var *så själsdödande*. Och på det skammen att - på höjden - känna så!

Trösten var resor till er. Men vad ville jag? Var det att bära hem våra gemensamt nyvunna idéer? Till del ja. Det gav näring och allvar men framförallt lindring som ursäktat stimulans - så klart. Men mest paus från tristess. Kanske dämpas en gryende likgiltighet med dragning åt fatalism även om jag gjorde uppror mot det sistnämnda.

Mycket man gör är dödfött! Men vissa ögonblick, händelser, vilar i nådens varma ljus: ”här, här händer det grejer man aldrig vågat tro på” och man måste nypa sig i armen. *Det är dessa ögonblick man lever för.* Likt en tålmodig katt som väntar vid ett sorkhål.

Ett sådant är examinationer. Det har emellertid föregåtts av ett förfärligt obekvämt möte på avdelningen. Jag har bjudit in er på temat. Polariseringen gick att ta på. Ni blir oförtjänt en part i det interna maktspel som pågår och om det inte vore så att det ”kunde hända”, så hade ni belyst farorna. Hur ni som experter bjuds in av en för er känd part men som i mötet med resten får klä skott för motstånd. Likt trumpna barn sitter man där motvilligheten förkroppsligad. Ändå går ingen. Alla sitter kvar. Alla visar missnöje, mår dåligt. Och ni står där utlämnande att muntra upp. Vilket oskick och mitt emellan sitter jag och Henri med pannor i veck. Nu efteråt komiskt, men då höll vi oss för skratt.

Med tid mognar saker så klart. De gör det. Och det är två saker jag minns starkt. Ett är *hur* själva *examinerandet* skulle kunna *designas*. I stället för att lärare dubbelt binds – till innehåll, målsättning och deltagare å ena sidan och att examinera å andra – föreslår ni att deltagarna ska pröva sin ”förståelse” – av kursen – mot och genom representativa praktiker. Alltså personer utifrån. Som alternativ till att pricka av ytliga aspekter – som ofta blev kompromissen på dubbelbindningen – bör deltagarna pröva och bryta sina resonemang mot utomstående.

Förståelsen visar sig då. Man hör.

Vad hör man? Jo om det *bär!*

Att det *blir* samtal, att de som kommer engagerar sig i de resonemang som deltagarna lägger fram och på samma gång bidrar med annan erfarenhet. Det tredje uppenbarar sig!

Alltså än idag fattar jag inte tillblivelsen. Än idag ekar våra närmsta kollegors slutna ifrågasättande från andra sidan förståelse-klyftan. Det som var så klart i mitt huvud hotade bli truism till svar.

Det blev ganska platt. Av idén att ta in utomstående blev inget. Men stort nog i att vi lärare bytte avdelningar sinsemellan. Och den andra större innovationen var innehållet. Vi ville skifta från det produktiva till det övervägande. I FM är man mästare att massutbilda trupperare i ”krigets krav”, traderad i utbildningsplaner. Några år i yrket har man gjort hundratal. Ytterligare år och man läser fler av andras och följer övningar bland buskar och snår...

Men hur accentuera övervägandet? Vi föreslog deltagarna innan planerna skrevs att tvingas ett ”halvhalt”. I detta innehållande steg lyfta ut – och samtala om – hur de övervägde inför övningarna. Resonera om *hur* de väljer. Inte som brukligt: vad de *bara valt*. För detta på toppen visade har nästan alltid destillerats till FM:s traderade kunskap som ”boka” ödmjukt problematiserade alternativ till.

Det var så vi såg det.

Och hur gick det? Det blev succé. Man har en känsla av när folk är med. Men det var också känsligt. Avhängigt oss som var med.

Återknyter jag till det här med texter och tolkning underströk du ofta glappet, mellan bokstaven och dess mening (S/s eller B/b). Men ärligt vill man väl att avsikt och mening, faktiskt är 1 till 1!? Samtidigt som det nästan undantagslöst inte är så. Galenskap måste ju vistas i det här glappet. Antingen man är blind eller totalt obekymrad över diskrepansen.

Jag tycker den där examinationen var nära 1 till 1!

När man umgås över tid blir det delade större och djupare. Det man sinsemellan delger blir delat. Du vet mycket om mig som jag vet mycket om dig. Ja, framförallt om Samarbetsdynamiks historia som åren vi har

umgåtts. Mycket har löpt samman och gjorts till vårt och ut igen till var och ens. Det är en teckning av det mest intima delandet man kan leva.

Många säger sig sakna något, antyder sig ovilligt ensamma. Det är den mest skambelagda känslan näst brist på framgång och harmoni - kanske. Och ändå har vi fått vad vi önskat. Gunilla Hummelgård upplyser mig eftertänksamt att vi – i vårt samhälle - kämpat hårt för att frigöra oss tunga beroenden. Få om ens några vill att ens gamla föräldrar, hur skräppliga de än må vara, ska flytta in. Än mindre flytta hem till dem. Inte så tätt inpå. Man kan botgöra då och då, visa omsorg fast i lagom doser. Det har man kämpat för att institutionalisera. Det är begripligt.

Samma utveckling ses på andra håll. Bor man i lägenhet är det ju oberoendet man uppskattar. Man morsar neutralt på grannar. Bjuder in någon gång. Men att ta sig an en granne i ofärd är riskfyllt. Man vill inte få problem på halsen.

Bor man på landet eller liknande förhållanden blir det svårare. Jag tänker på Monica och dig i Ölsdalen och de omkring. Det kan på håll se charmigt intimt ut. I det, är det annorlunda. En utslagen granne kommer lätt för nära. Man gör vad man kan, så också ni. Men man räds gränsöverskridandet.

Så har också relationerna – generellt – vänner emellan kommit att om inte minska i noder som i graden av intimitet. Berättelser man delar blir ofta här och nu. Man träffar många fast utspritt. Berättelserna blir uppbrutna, turas om att berätta sitt. Beger sig lagom initierat ut i samhällsfrågor. Droppar något tankvärt om invandringen, om strömmarna, om att människan alltid vandrat, om att gränser är påhitt men trots allt definierar oss som ”vilka vi och dom är”. Här skyndar man sig över uppgivenhetens skrämmande landskap och gör nedslag i Syrien, Iran, Yemen, Eritrea, Sudan... Över Ukraina, Putin, Erdoğan, Orbán, Kaczynski, Le Pen, Trump, Farrage, Åkesson. Xi Jinping och

Filippinernas nyvalde president Rodrigo Duterte! Hastar forcerat över Jamala som sjunger för Krimtatarerna på Eurovision... ”Men såg ni inte reportaget?” ”Vilket?” ”Det om de nynazistiska miliserna i Ukraina?”

Det blir överväldigande komplext. Tiden tryter. Barn måste i bingar, taxi beställas, refränger sjungas...

Kanske lättade det en stund. Kanske fick man höra något nytt. Men mest vad man redan visste. Kanske mildrar det att fler upprörs. På samma gång lika förvirrade och uppgivna men också fångade i det okomplicerade liv man lever. Dit röster från alla håll skriker åt oss att vakna! Ser ni inte!

Det bråkar. Med rätta!

Ja även om tillfällena vi också träffats glesnat finns där säreget starka berättelser. Dessa sammanflätade är rariteter. Historien jag så många gånger har fått ta del av, alltså din och er. Om Partnership research, om Galvin Whitaker, Freddie – dansken i begynnelsens Sensikurser, de där lärande kursgårdarna, studenter som blev kunskapare, samtal som pågick sömlöst från lunch över i sena nätter... Om FM:s Nya Befälsordning, formandet av UGL, KLLOK... Om vad som har kommit och gått, kejsarens nya kläder. Modeorden, koncepten, metoderna med stora M. Alla lockande enkla och så trixande quick-fixande... Och alltid i nytt ljus från samtalet som lett fram hit. Få har jag tålmod att lyssna på.

Jag är otåligt lagd. ”Syns det på mig att jag inte förstått det här” är min lakoniska udd riktad mot egenkära utbildare som dyrkar att få lära andra. Och som snubblande förekommer med att ”jorå minsann, det bästa är ju självklart när människor får komma till tals...” Och så mal de på utan ögonkast på klockan som hintar om när den där proklamerade dialogen skulle bli av. Jo en kvart på slutet när alla tänker på uppbrott.

Men till våra samtal. Att på allvar ägna varandras berättelser uppmärksamhet. Att bryta upp rötterna, se var de löper in och var de delar sig. Finna en ny tråd, rot, och bestämma att ”detta kan vara just den som man bör pröva...” Hur många människor får uppleva det? Ärligt! Hur många samtal rör sig inte på ytan? Man håller grytan lagom puttrande. Men att verkligen försöka. Det är notabelt svårt och besynnerligt frånvarande.

Visst är det sällan poängen. Minns åren 2003 till säg 2010. Jag läste allt ni skrivit jag kom över. Och då har läsandet alltid varit motstånd. Gunilla menar böcker kräver att ge upp sig själv. Väl inne blir man en del av en värld som är ovillkorlig. Man måste hänge sig. Det är här mitt motstånd ligger. Jag är genomsläpplig och måste sätta upp hinnor.

Och visst är dina och Monicas skrifter villkorliga, anspråksfulla. Men de är mer. Det väcker så stark igenkänning, mänskligt javisst, men framförallt i tecknandet av de socialas gränser som rörliga. Förvirringen, frustrationen, vanmakten som uppstår i glidningen mellan avsikt och mening mellan göra och handla. Som att det paradoxala inom människor synliggörs lika självklart *mellan*. Och där i dessa klyftor vistas bortförandet. Bortförandet av fokus, av uppmärksamhet, allvar, av sanning – kanske – och mynnar ut i sångerna, vi lär oss med modersmjölken. Det är ju så man umgås!

Men att peka ut dem! Det var att gå över stag. Det att se dina och Monicas tre exemplifierade *sånger* i Rapport 49 ”Reflekterande samtal ...” (1995) var kittlande, skrattretande, starkt igenkännande och så *förlösande*.

Att stå på randen!

Tänker att uppmärksamma det socialas väsen är det oåterkalleligt. Väl identifierat går det inte tänka bort. Det är svindlande. Få praktiker integreras därigenom så starkt med språkets sociala dimension som du.

Varje möte och samtal i ens liv spelar upp scener man inte slår dövörat till.

Samtal blir på så sätt inte lika förströdda. Eller tänker dem. ”Jag menar inget särskilt med det...”, kan någon svara när man återberättar det hörda. Människor utan blicken gör nedslag i jobb, om familj, om fritidsintressen. Men för dig och mig stannar det inte där. Man hör annat, kanske motsägelserna. I det många också i oberoendets sköna löfte trots allt söker ”den andre”. Låna dennes öra, erfarenhet, dennes röst. Ja genom den andre höra sig själv. Men det bryter mot löftet på samma gång vilket därför gör samtal vacklande. Synes man liksom vill skynda över problem och besvara dem själv. Som att själv är bäste dräng trots allt. Och du hör förstås det under. Det svåra som inte så lätt upplöses med något oelastiskt tillkämpat: ”Nä, det löser sig nog”. Javisst, på ettdera sättet löser sig allt med tid. Detta oförargliga sig som menar just inget. *Det löser sig nog*. Det försluter och stänger raffinerat dörren till gemensam prövning.

Hur bromsar man upp det där?

Hur återtar man frågan – håller in hästen?

Hur vecklar man ut det osagda?

Utan att krångla, göra brott på artighet?

Å så jag inspirerad har provat mig och andra i det här. Hur ivrigt har jag inte låtsat bort vad som trots allt står till buds; för här är inte djupet efterfrågat, men här är det det; här är inte tiden tillräcklig; men här är den det; här är inte allvaret menat, men här är det det. Å så många gånger jag motvilligt lagt ut text och med allt mer trött blinkande vänner forcera ännu mer... För att... Ja, vaddå?

Problematisera lite till. Finna lite bättre beskrivningar. Men det är svårt. Ja, att konstra bland vänner är förstås ett vågstycke. Man borde hålla isär, välja sina tillfällen. Absolut så.

Det gör du. Ibland. Men lika ofta menar du att du är totalt hopplös i det sociala. Vad menar du då? Jag tolkar det som en autentiskt allvarsam fråga: ”hur blir jag accepterad överlag oavsett med vilka personer och ämnen jag vill tala om?”

Du refererar till smörjsamtal, likt väder och vind, berättande utan utpräglat mål, praxis utan fronesis. Jag gissar det gör dig tappad. Reducerad. Man vill ha dig lite oproblematisk.

Det socialas makt. Mot den bryter man inte. Isolation och utanförskap är vår tids modeord, polariseringen dess förklaring. Ändå har du som få något att komma med i ärendet. Vilken grej, det att förstå men bara nå fram ibland. För det måste vara så. Ibland når man, bryter igenom bortom vanan. Det vet du. Tänk så girig man blir med den kunskapen. Att ibland, om bara så sällan går man över stag. Alla andra samtal är exempel på *annat*.

Och anspråket är ditt. Vanan vertikaliserar, gör-det-till-någon-annan, så vips är det borta. Stenen tros funnen och skavet lindrat.

Så behändigt.

Icke för dig. Exemplet segnar åter ner i ditt knä. Så du tvingas till ritbordet om du inte ska göra som flertalet, obekymrat promenera vidare.

Vilken skatt. Alla dem du har att tillgå. Prova exempel från ett till annat. Prova beskrivning för ett till annat. Det är en skatt, men självklart nyckfullt. Ingen vet på förhand var man är i frågor. Hur många gånger måste du inte ta om och återvända till ritbordet igen? Jag fattar det är

avhängigt Monica. Utan detta ovillkorliga partnerskap, också villkorliga i att ni inte stryker varandra medhårs, annars inget mothåll. Frågornas allvar kräver precision de flesta inte pallar bortom artigheter och smörjsamtal. Kanske är det en nåd att alltid förutsätta allvarligt menade och på samma gång vänligt sinnade, tålmodiga prövanden?

Så här tecknas de olika gränserna du träder igenom. Den innersta mellan dig och Monica där allt startar, omprövas för nästa möte; nästa med alla vänner och partners som funnits genom åren och så alla uppdrag som inte sällan tvinnas med de förra. Öser från det ena till det andra och tillbaka igen. Ett omsorgsfullt utvecklat system så lätt banaliserat.

Man kan lära sig att välja omdömesgillt. Du menar någon gång när jag har suktat frestelser, att ”fartvinden förblindar”. Jag håller med. Var man sätter foten varslar om kommande. Det är en kunskap. Man kan sorgglöst växla mellan ignoransens välsignelse och omdömet konsekventetiska ok. Oavsett, åt ena eller andra hållet öppnas en värld som blir en förgivettagen verklighet. Så är det. Någon konsult som fångats av kommunikationens djupgående implikationer, kanske får accept. Det liknade det menade. Kanske negligerade man en svag glidning. Men man fick ju casha in, fick uppdrag. Det ena ledde till det andra. Man fick sig en kundstock.

Med tiden. Man glider mer, på allvar och mening. Man urskuldar kanske: Bättre bidra till något...

Ja än vaddå?

Stillatigande se på för att man tar meningen på *för stort allvar*. Vem hävdar detta, det måste vara högmod och narcissism!

Jag tänker skapande och kreativitet måste bo i dessa penibla epitet. Hur uppstår språng annat än ur högmod och självgodhet? Språng ur

lågmodighet, tillbakadragenhet görs möjligen i ensamhetens flow, men inte i och genom det sociala.

Ändå. Man kommer inte undan blicken. Att inse man likt barnet sitter på kammaren och författar ännu en glimrande text och i varje ögonblick hejdar impulsen: att nu, skickar jag den vemsomhelst, för att visa mina fantastiska tankar.

För sen. Efter att man sänt en ofärdig egenkär text till någon krake där ute varsebli blicken. Då, mött av tystnad eller ännu värre genant gensvar plötsligt se skapelsen i annans blick. Å så tungt det är ändå ofrånkomligt.

Tiden på Karlberg var avgörande. Jag har svårt att tro på en övergripande berättelse. Men jag förstår dess kraft. Vi har alla behov att begripliggöra det osammanhängande. Rö för vinden, kan man filosofera. Men som ledstång? Knappast. Hade vi ingen historia inget kitt. De följer samma dramaturgiska kurva: En scen, en konflikt, en kort introduktion till det kommande. Persongalleriet, och så kurvan upp mot ett crescendo, klimax och så avtoning.

Många genomskådar kurvans trollbindande effekt. De kan hävda livets essens bäst beskrivs av på varandra utan inbördes ordning staplade ögonblick. Men även i de kortaste arbetar språket med att uttyda en berättelse. Ett kontinuum. Sett så en oförsonlig liknelse för livet. Emellertid finns hopp. Kurvan ska ha sin topp förskjutet så långt mot slutet som möjligt. Avtoningen gärna plötslig, man kör tills man stupar: sen inget mer!

Är det narrativet jag helst vill framskriva? För kanske fanns ingen återvändo. Gehöret vi rönt på Karlberg talar egentligen mot en fortsättning. Jag var ny där, även om Henri fanns vid min sida, men polariseringen och utmaningen var en påtagligt svår social realitet.

Om normaltillståndet i alla levande system är rörlighet är det sociala stabilisatorn. Om allt tilläts obeständigt sprängs systemen. Det sociala är därför första och sista instans. Vad du egentligen poängterade – då med flygplansvingen som metafor – var att ju närmare genombrott ju mer motstånd, tillbakagång. Återskapande, autopoiesis, för att använda passande ord.

Så jag drev mig dramaturgiskt och fatalistiskt mot slutet, kanske. För var jag inte innerst inne hjärtligt ointresserad? Att utbilda människor i att döda eller dödas, erbjuder visst utmaningar. Ja man kan intala sig att även fritänkare bör beredas plats, men inne i det sociala?

Då ska man vara duktigt oöm, jag är ömhudad. Teflon, jag är wettex. En varg, jag var ett får i ulvkläder, tålmodig, det kryper i mig av att förvalta.

Känslan av att vara så uttråkad. Jag var ständigt på väg mellan kontor och mötesrum till lektionssalarna och visst fanns glimtar av lättnad och hopp. Och visst hade jag större tolerans hos deltagare än hos kollegor. Men känslan sa: sätt igång något snabbt, så att det händer något, framförallt för att slippa vara där. Då som nu tröttnar jag på upprepning. Och egentligen var jag oärlig. Jag låtsades ett ärende jag med brösttoner motiverade grundligt. Men det gällde inte mig. Jag ville inte jobba vid drivbänken för det jag syntes odla.

Och så kom då det obevekliga utvecklingssamtalet. En av tillskrivningarna är "narcissistisk". Jag vill inte vara människa där. Dramaturgiskt är det spännande. Kan det inte vara så att chefens övertramp är mänskligt, och på samma gång ur det socialas oacceptabelt? Vi möts som omänskligt mänskliga i en kamp om sanning. Som mest smärtsam ju mer den vidrör den innerst hemlighållna. Därmed hårbärgerar narcissism som något annat. Sanningen är ju att jag hellre vill

göra annat. Vad som helst! Men också att jag likt de flesta räds det ovissa, räds uteslutningen – om så självvald – räds jag att börja om.

Innan. Vi har ett utvecklingsarbete jag och Henri om ”organisering och ledande”, med koppling till kapitlet med samma namn i ”Pedagogiska grunder”, som du och Monica skrivit. Vi måste ju implementera de här tankegångarna!

Några ingenjörskadetter blev lämpligt infångade i flykten att fungera testbädd. Du hade vägarna förbi. Stämningen förtätades i det vi bröt det förväntade, ju mer avvaktande blev deltagarna. Varpå man hävdar något i stil med ”men vi snackar ju inget *om ledarskap!*”

Jag vill inte förminska dem. Trots allt var reaktionerna mer vanliga än motsatsen. Det är fåfängt att tro orden skulle fria oss denna omständighet. Ändå är det kostsamt. För du och jag går ”all in”. Man riskerar hela sig själv. Du gör det minnesvärt när du höjer rösten och säger ”nu förstår jag ingenting! Hur kan ni mena att vi inte talar om ledarskap... Finns här inget ledarskap i rummet, är det inte ledarskap det som sker här nu?! Har inte ni del i det ledarskapet, jag i egenskap av inbjuden, Danne här i egenskap av handledare?!”, ungefär.

Det var trösterikt. En så impulsivt snabb stark reaktion och välformulerat inspel gjorde mig mindre ensam. För ensam var jag oftast. Alternativet när flertalet kollegor var byxis. Självklart slokade kadetterna som tillrättavisade hundar. Kanske bidrog det till det vi minst av allt ville. Men jag tror det – där och då – vidgades de sociala gränserna.

Senare. Vi umgås ganska tätt de här åren 2006-2008. Jag försöker med Henri knyta fler aktörer till utvecklingsarbetet. Avdelningen är ljumt inställd som följd av att vara klämda mellan traditioner och strukturer.

Men det var också något med språket där, något med idealiseringen av dig och på samma gång lättvindigheten. Jag tänker på exemplet om bokbindarna. Hon vill så gärna göra själv. Men utan mentorns erfarenhet flätad i varje handling står hon sig slätt. På så sätt är språkets hantverk mindre påtagligt.

Man talar om att finna sin röst.

Bokstavligt går det inte då uppfinner man ett eget för andra obegripligt. Men allegoriskt att få språket att flyta i samklang med ens erfarenheter givet varje sammanhang man vill beskriva, påverka eller förstå, och därutöver ett ödmjukt handlag i refererandet till annans erfarenhet.

Hur går det till?

Träning av språkandet i skrift och tal avgörs av sig själv med sig själv men i blicken och örat av andra. På gränsen till oöverstigligt om glapp inte kan tydliggöras. Vilka glapp? Glapp mellan sitt och härmat, mellan avsikt och mening, mellan sanning och lögn, mellan underbyggt och tolkat, mellan accepterat och hitte-på - för att nämna några.

I ett av mötena på Karlberg är det du, Monica, jag och Henri. Jag för pennan på väggtidningarna. Jag har fortsatt öva mig i fokussamtal, så varför inte nu?

Platt fall.

Du är overseende. Men mitt nonchalanta återberättande i referatet går inte att runda. Exempel i samtalen, missar jag kapitalt att språkligt ladda. Antingen jag övertolkar dem vårdslöst, antingen missar jag poänger, eller drar deras konsekvenser för långt och inte sällan implicit kränker såväl deras ursprungliga ärende som deras användningsfaktor för det vi samtalade om. Kort sagt brister i vetenskaplig som språklig pregnans.

Du föreslår ett omtag. Det är ju ingen skada skedd. Ändå stark reaktion!

Vad är det?

Ja, vid en första anblick klashen mellan självbild och persona, att öva medför risk att falla och man måste upp igen. Men varför så stark? Jag skriver säkert något underdånigt på gränsen till förekommande den kritik som vore hälsosam för fortsatt utveckling. Stackars lilla Danne som vill så mycket men som inte har tålamod att öva.

Vad är det?

Lättvindigheten. Det att vilja säga kunna läsa skriva. Men saknas delar. Brist på ihärdighet? ja, till del. Intresse? Till del. Engagemang? Verkligen, det sviktat.

Var finns det? Oftast elsewhere. Sällan i jobbet. Så har det varit, kanske med undantag för våra år. Dykningen var jag *ett med*. All in. Men dykning är också fundamentalt annorlunda. Det är en fritidsaktivitet. Mycket går förstås att knyta samman. Men att träna dykning, senare landsvägscyckling är annorlunda än att träna språket. Det är verkligt frustrerande och på samma gång befriande. Avståndet mellan avsikt och utfall mindre, det går att mäta. Så är det. Man kan också av andra uppmärksammas konkreta saker. Även om jag alltid haft förkärlek för det mellan det givna och det outtalade, så ger cyckling och dykning mindre slack i uttrycksskärpan.

Språket är förvillande givet. När jag skriver nu funderar jag inte mycket, tangenterna förlängs av tankarna. En skön känsla men också hämsko för jag är i regel blind för vad som finns under – mellan – texten. Det är otäckt. Att tro att man behärskar något när man i själva verket behärskas av det. Oförmögen avtäcka och varje gång glapp accentueras förlamande självförakt. Man tror man har det varje gång. Det är ytterst sällan en text står pall ett halvår.

Och det skrivna kräver hetta och närhet till det jag vill säga. Lätt sagt. Svårt lev. Jag gissar de flesta skribenter, professionella som på hobbynivå, kämpar med det här. Egentligen är ett tomt ark ett lika stort löfte som en dom. Löftet över vad som kunde bli och ibland överraska. Domen över det som inte blev eller, med tid mellan, genomskådas. Knausgård menade kryptiskt att författare förmodligen har svårt för att skriva.

Vad tusan menar karln? Att de inte kan? Nä, jag tolkar det som om de på ett djupare plan har svårt med överensstämelsen, i språket som livet i helhet. De är upptagna med att både påvisa avgrunderna, som öppnas när man går på djupet, och söka entydiga beskrivningar. Ja, de är självupptagna. Eller som Jonas Hassen Khemiri uttryckte det: självmedvetna. Han menar han lever i en dykarklocka. Träffande för mig. Jag som han har en hinna mellan mig och världen. Och på samma gång genomsläpplig: världen och människor strömmar genom mig, processas djupt och utan inbördes ordning. Men förutom det självmedvetna har jag emellanåt behov av att sakta ner. Det som för andra är uppskattad fart, upplevs ogripbart. Skrivandet är att sakta ner.

Snart efter det där referatet skriver jag en minnesvandring efter ett påfrestande utbildningspass. Sänder det till dig. Och du läser det omsorgsfullt. Det är nåd att ha vänner att skriva lika mycket som man umgås. Tänker det också är bökigt. Att umgås är påtagligt. Att sända texter är pretentiöst och därför vanskligt. Hur man än bereder kommer mängden bråka. Du hjälper mig med den texten. Min titel är ”alternativa dörrar” och handlar om det paradoxala i utbildning. Det finns en del vid tiden rara referenser till några av era käpphästar. Men framförallt fanns ett frö till min röst där. Jag ser det självklart varken då eller senare. Men du säger ”den är stark”. Förmodligen självutlämnande men också självcentrerad – den utgår och slutar i mina funderingar.

Trång? Ja, kanske. Rå och ärlig - säkert. Jag skriver på slutet att jag inte är byxad yrket. Kanske titeln var ett rop att bli visad nödutgången?

Hur som helst. Det verkar som processen var rätt kort. Några vändor fram och åter och så föreslår du att publicera den med ett av er skrivet förord och föreslagen titel: ”Tystnadens sociala mekanismer”.

Hur kan det ena vara så skilt från det andra? Det är en gåta.

Inte för dig. Du ser det. Men när jag själv skriver ser jag det aldrig. En personlig klyvning kanske. Men du ser också det tredje – förutom mig och det jag vill utpeka.

Och på den vägen blev det. Jag tog tjänstledigt. Cyklade bud i två månader hösten 2008 och insåg snabbt att jag inte stod pall. Trodde mig fortfarande kapabel en annan framtid och kastade mig ut i arbetssök. Tystnaden var närmast öronbedövande.

Ännu en gång räddar du mig. Erbjuder mig en praktikplats hos er hösten 2009. Vi inleder ett samarbete byggt på allt jag kan önska. Undan-för-undan planering; ansvaret hos den som äger frågan; friheten att pröva och misslyckas men med ständig närhet till jämbördiga samtal.

Det blir ännu en skrift. Om ”Byggprojekt som samhällsbyggen...” som inbegriper ett antal vänner som blir en underhandsrapport. Fokus är Degerfors och glesbygden. Hur kan man ordna insatser, projekt, verksamheter inom ramen för LOU och på samma gång i skuggan av byggjättarna och tätorterna?

Hedervärt. Absolut. Men sen? Hur går man vidare? Jag står där och vacklar mellan er långa praktik och de få andra konsulter jag känner vid tiden. Framtiden frågar: konsult som er eller något annat? Vaddå? Vill inte utbilda, vill inte trixa med ledarskap, vill inte chefa, vill inte...

Men att skriva då? Det var ännu bara ett medel. Och det medlet var som yxan när jag omväxlande behövde fina don. Alltså som jag höll på där hösten 2009. Skrev fantastiskt långa utkast till övertunga överbyggnader. ”Jorå, den behövs” menade du och Monica överseende. ”Men vad säger samtalen, vi måste börja där...” ungefär så.

Alltså alla timmarna med mörkret utanför vi satt i den varmt upplysta soffgruppen bland utkast med blyertskommentarer. Det var en så här i efterhand fascinerande tid. Men då. I det var jag upphakad. När vi kommit igenom första stycket och Monica frågar på det ser jag helt frånvarande ut: ”men vad tänker *du Danne*, säg hur du skulle vilja säga det?”

Totalt svart.

Timmar. Natt. Skriver om.

Nu då?

Lite bättre. ”Men här och här, vad vill du säga?”

Svart igen.

Så minns jag det. I efterhand bara stegen men inte vad jag lär. Ja mer än att texten tog form. Blev den sannare, bättre, mer min? Jag vet fortfarande inte. Det är inte så att jag inte är stolt. Det är jag. Men det är inget jag återvänder till, som så mycket annat. Gåttfullt.

Praktiken tar slut. Jag öppnar eget och får uppdrag genom en av era vänner. Det går sådär. Tänker praktikens projekt ska bära frukt. Åker dit med bubbel och tryckta rapporter. Det blir inget. Och det är något där av att rastlöst vilja vidare. Har jag gjort något är det *gjort*. Men konsultande kräver kontinuitet med dem man träffar. Jag orkar ibland. Sen blir det ansträngande. Det talade emot att konsulta i den här sortens frågor.

En genväg då? Skriva via ombud? Tror mig förena det genom att via en framgångsrik konsult skriva fram goda tankegångar ut i hans kanaler. Han nappar. Men med tiden raspar det. Då tyckte jag det handlade om asymmetri. Partnerskapet kändes mest som min angelägenhet. Men det är ju konsultens roll. Skavet handlade om sanningen!

Jag skakar av mig det. Jag får ju trots allt göra något och dessutom skriva och slippa träffa människor, intalar jag mig. Glad i hågen efter fullgjort uppdrag sänder jag texten till dig och Monica. Ni ser den för vad den är och framförallt *inte*.

Jag ramlar ihop – igen!

Givetvis kan man se texten annorlunda och vänligt tolka den som en brandtext – till alla som tror på ledarskap och utbildning – som en invecklad avrådan. Men det var ju inte så den var tänkt att användas. Tvärtom legitimera densamma med fina referenser till ert långa värv som jag snabbt rafsats från godishyllan.

Det att ställa till det. Jag är ingen vän av snabba impulser å ena sidan men kan givetvis frestas å andra. Så här. Totalt förblindad av en chans mot det förlovade, skriver jag ungefär som i referatet på Karlberg. Förvanskar referenser men framförallt era praktiska exempel.

Har du ingen skam i kroppen pöjk! Jorå. Jag umgås dagligen med skam. Här handlar det om oöverlagd och omedveten handling, dessutom farlig sådan. Det att bedåras av sig själv och det sammanhang man verkar i. Det gör något med självtilliten, självet. Tillit till andra börjar i självtillit. Den var borta nu.

Jag drog mig snabbt ur. Alla fick betala även om allt stannade i byråldador, kanske ingen större skada skedd mer än tilltufsats persona. Men fallet tog mig med förskräckelse. Man kan ur detta bli betänksam över fallhöjden. Det som om barnet vore vuxet och tvärtom. Exakt så.

Resten är historia. Jag fortsätter söka jobb men gör inget i firman på flera år tills jag lägger ner. Och jobb är som texter: man skickar och hoppas tills tystnaden blir en vana. Man förnedrar sig och söker till slut jobb man helst vill slippa – och håller tummarna för mer tystnad. Man får några korta inhopp som blir därefter. Antagligen läcker också ansökningarna så att de friskriver mig. Men det är också min enda stolthet, utan den ett måhä...

Till slut inställer sig frågan: är jag arbetssökande eller något annat? I vår samtid knappast, man är en halvfigur tills man fått jobb, i limbo innan. Alla frågar i nya möten efter detta. Jag vet inte hur många varianter jag prövat med samma resultat: hack i skivan, som att svara ärligt på frågan "how are you?" Så med tiden kom jag mig att betitla mig som "hemmaman".

Begripligt undandrar jag mig våra möten. Inte er som samtalen om arbetsliv och sammanhang där människor förutsätts hemma. Vissa kanske kan delta oavsett. Jag kan det inte. Jag kan inte frigöra mig skavet i brist på engagemang. För det är vad jag har för arbetslivet numer.

Hemmasittare, soffliggare, arbetsoförmögen. Likafullt, jag lever ungefär som förut. Inte så stor omvälvning man kan tro och mycket till det bättre. Även om ansvaret för mina vardagar är gränslösa. Jag kan relativisera allt och på samma gång nödvändiggöra det. Nu ser jag också annorlunda på samtal från arbetslivet. De var många gånger en tröst och en gränssättning av det filosofiskt sett gränslösa ansvar vi alla äger. Jag saknar gnället på chefen, på politikerna, världsläget, organisationen, gnället på de andra, hur tröttande cirkulära dessa spörsmål än kändes.

Men bara ibland. För genom åren lär jag mig annat. Som att känna stolthet över att handla mat, städa, tvätta, vika tvätt och finnas för sin dotter. Och framförallt att vara *beroende*. Vi har i vår familj ett beroende lejonparten baxnar för.

Och Kära Bengan. Faktum är att vi på många sätt lever enklare; närmare riskerna men på behörigt avstånd. Kanske det gränsar ignorans? Jag försöker hänga med och är inte blasé. Möjligen vilsam i att man gör vad man kan. Det är inte illa. Och jag håller med Bauman: vi har på sätt och vis gjort oss "överflödiga" om än det är en klen tröst när samhällets näbbar pickar. Och dagarna är märkligt mer strukturerade än vad man kan tro. Visst finns flak av relativism. Men skrivandet är som ett jobb. Jag skriver minst tre timmar per dag. Tal, tanke, skrift och text flyter samman, blir en vana som vilken.

Men du jag vill säga: Du ser mig. Du hör mig. Jag blir hel i din blick. Jag ser dig. Jag hör dig. Du blir hel i min blick. Du frågar när vi ses en kulen höst 2014 apropå att gå hemma. "Men hur går det ... Man bryr ju sig lite som vore du en son och man vill ju att det ska gå bra för de sina?" "Jorå, det reder sig. Det går bra trots allt." säger jag. Det är huvudsaken, visst?

Många kramar till dig och dina nära och Monica från mig Danne, Lella och vår älskade lilla tjej Malva!

Danne

Vill du ta del av Bengt-Åke Wennbergs egna texter
gör du det lättast via hemsidan:

samarbetsdynamik.se

eller hans blogg:

bengtharry.me